

ΤΑΚΗΣ ΚΟΥΦΟΠΟΥΛΟΣ

ΨΗΓΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ

ΨΗΓΜΑΤΑ

ΤΑΚΗΣ ΚΟΥΦΟΠΟΥΛΟΣ

ΨΗΓΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προς ακουσματικούς

Πώς έγινα μυθιστοριογράφος	13
Το ραντεβού	22
Μαριόνη	27
Το σωτήριο έτος 1950	33

Προς μαθηματικούς

Οι φίλοι	56
Η διαθήκη	63
Επτά ημέρες	77
Η εκδρομή	86
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	92

Προς ακουσματικούς

Πώς έγινα μυθιστοριογράφος

Η ιδέα να αφήσω τα διηγήματα, που δεν τραβιούνται πια, και να γράψω μυθιστόρημα γύριζε στο μυαλό μου αρκετό καιρό, ίσως από τότε που ο Γιώργος, ο φίλος και συνάδελφος στο Υπουργείο, πιάνοντας μολύβι στο χέρι του πρώτη φορά, έγραψε ένα δίτομο, και έγινε πλούσιος. Άντε, μου έλεγε, τι κάθεται, εδώ χαλάει ο κόσμος, η Μαρία (η γυναίκα του, οικιακά) τελειώνει το δικό της.

Θυμάμαι λοιπόν ότι εκείνο το πρωινό είχα σηκωθεί με όρεξη και, ώριμος πια, είπα να αρχίσω να γράφω, αυτή τη φορά ένα μυθιστόρημα. Ταχτοποίησα τα χαρτιά, τα μολύβια, έβαλα πίσω στην πλάτη μου ένα μαξιλάρι –η ίσια πλάτη φέρνει ιδέες– και στρώθηκα στη δουλειά. Η διαδικασία μου ήταν γνωστή –και σε ποιον δεν είναι. Παίρνεις πρώτα τα πρόσωπα, Α1, Α2, Α3 κ.λπ. άντρες, Γ1, Γ2, Γ3 κ.λπ. γυναίκες και μερικά παιδιά, πάντως όχι περισσότερα από τρία. Αυτά όλα τα σημειώνεις σε ένα χαρτί, στις κορυφές ενός ιδεατού πολυγώνου, πιθανώς και δύο πολυγώνων, που το ένα είναι μέσα στο άλλο. Τα κύρια πρόσωπα τα γράφεις με κόκκινο μελάνι, τα

δευτερεύοντα με μπλε. Έπειτα αρχίζεις και ενώνεις τα πρόσωπα με ευθείες, οριζόντιες κάθετες και διαγώνιες γραμμές. Σε κάθε ευθεία γράφεις, κατά μήκος της, την σχέση που συνδέει τα δύο πρόσωπα, π.χ. «γυναίκα του», «φίλη της», «εραστής του» και άλλα. Μετά κάνεις μια στάση για ν' αποφασίσεις πόσες σελίδες θα έχει το μυθιστόρημα, συνεπώς πόσα από τα προηγούμενα πρόσωπα θα χρειαστείς, έχοντας υπόψη σου ότι τα δευτερεύοντα θα καταλάβουν, συνολικά το καθένα, κάπου τρεις σελίδες και τα πρωτεύοντα, κάπου τριάντα –μιλάμε πάντοτε για μέσους όρους. Φυσικά, υπάρχουν και οι περιγραφές της φύσης, όπως «η θάλασσα ήταν τόσο καθαρή που μπορούσες να διακρίνεις τα βότσαλα και τα μικρά ψαράκια...», ή «η ασφαλτός είχε κάψει από τον ήλιο και, καθώς περπατούσες, αισθανόσουν μια ζέστη να σου ανεβαίνει στα μπατζάκια», όμως οι περιγραφές είναι σαν την φουσαρμόνικα, τις ανοίγεις και τις κλείνεις όπως σε βολεύει. Στο πλήθος των σελίδων δύο παράγοντες θα παίξουν ρόλο. Πρώτα ο χρόνος που μεσολάβησε από το προηγούμενο βιβλίο σου, που σημαίνει, σε πόσο χρόνο πρέπει να τελειώσεις αυτό, με την γνωστή ταχύτητα γραψίματος –και όχι σαν τον Ισοκράτη που έκανε δώδεκα χρόνια να γράψει τον Πανηγυρικό του. Συνήθως, δύο χρόνια μεταξύ δύο βιβλίων είναι καλά –στα τρία χρόνια ρωτάνε ποιος είναι αυτός, στα τέσσερα έχεις μπει στην

ναφθαλίνη και δεν βγαίνεις ούτε με Άμλετ. Το ένα λοιπόν αυτό. Το άλλο είναι πόσες σελίδες τραβάει η αγορά. Βέβαια θα κάνεις μια βόλτα στα βιβλιοπωλεία, στους ορόφους των μυθιστορημάτων –αν και τα περισσότερα βιβλιοπωλεία έχουν μόνο μυθιστορήματα σε όλους τους ορόφους–, να πάρεις μια ιδέα, αλλά γενικώς, να μην ξεχνάς ότι ένα μυθιστόρημα διακοσίων σελίδων είναι τελείως ανυπόληπτο. Ο αγοραστής θέλει να πάρει πράμα άξιο των χρημάτων του, που να μπορέσει να περάσει μ' αυτό –με τα αναγκαία διαλείμματα για μπάνιο, εκδρομές και νυχτερινές ταβέρνες– ολόκληρο το καλοκαίρι. Τριακόσιες με τριακόσιες πενήντα σελίδες είναι ένα αξιοπρεπές μυθιστόρημα, μεταφέρεται εύκολα, και διπλώνει στα δύο ώστε να μπορείς να το διαβάξεις ξαπλωμένος, κρατώντας το με το ένα χέρι. Στις τετρακόσιες σελίδες το δίπλωμα στα δύο αρχίζει να δυσκολεύει, στις τετρακόσιες πενήντα σελίδες όχι μόνο δεν διπλώνει αλλά δεν μπορείς και να το κρατήσεις στο ένα χέρι γιατί είναι βαρύ, στις πεντακόσιες χρειάζεσαι πια τραπέζι να το ακουμπάς, άσε που σ' αυτό το μέγεθος αρχίζεις και ξεχνάς ποιος κοιμήθηκε με ποια ή με ποιον και πότε.

Αυτά για τα πρόσωπα και το μέγεθος. Το επόμενο στοιχείο είναι η εποχή που εκτυλίσσεται η υπόθεση. Εδώ είσαι ελεύθερος να διαλέξεις. Πρώτα έχεις να εξαντλήσεις τα παιδικά και εφηβικά σου χρόνια

–αν είσαι κάποιας ηλικίας και τα νεανικά– με ό,τι θυμάσαι από αυτά. Έπειτα έρχεται η Ιστορία. Εδώ προτίμησε την μεσαιωνική και την βυζαντινή, για τις οποίες δεν υπάρχουν πολλά βιβλιογραφικά στοιχεία κι έτσι μπορείς να γράψεις ό,τι θέλεις.

Τώρα για τον ίδιο τον μύθο δεν υπάρχει θέμα. Ούτε με τα πρόσωπα έχει σχέση ούτε με την έκταση. Έρωτες, γάμοι, διαζύγια, απάτες (ερωτικές ή άλλες), πράξεις ερωτικές (ετεροφυλικές, ομοφυλοφιλικές, νορμάλ ή παρά φύσιν), αυτοκτονίες, θάνατοι, πλούσιοι, φτωχοί, καλοί κακοί και άλλα, ένα σωρό πράγματα αιώνια, που ταιριάζουν με όλες τις εποχές (δι-αχρονικά, τα λένε τώρα) για να διαλέξεις. Μόνο, προσοχή σε κάποιες μικρές τεχνικές λεπτομέρειες που σχετίζονται με την εποχή. Μοντέρνα πάθη είναι τα ναρκωτικά, ενώ παλιότερα ήταν το κρασί, τα χαρτιά, οι γυναίκες, μοντέρνα αντισυλληπτικά είναι τα χάπια και τα προφυλακτικά ενώ παλιότερα έχω-ναν μέσα στο αιδούο μια σκελίδα σκόρδο κ.ά.

Αυτά όλα τα είχα βέβαια υπόψη μου, άλλωστε μας τα είχαν πει και στη σχολή δημιουργικής γραφής που φοίτησα. Το ζήτημα ήταν ν' αποφασίσω τις λεπτομέρειες. Μια και ήταν το πρώτο μου μυθιστόρημα σκέφτηκα ν' αρχίσω με μια σεξοϊστορία, εφόσον τελευταία αυτές οι ιστορίες –λόγω της γενικής α-ναφροδισίας– σπάνε ρεκόρ πωλήσεων –όλοι τις α-

γοράζουν και τις διαβάζουν μήπως και ερεθιστούν. Τότε λοιπόν μου ήρθε μια ιδέα που αποδείχτηκε θησαυρός: Να γράψω πώς με βίασε η θεία μου όταν ήμουν δεκατριών χρονών. Θεία, εγώ δεν γνώρισα –η μάνα μου είχε κάποια ξαδέλφη που χάθηκε μικρή κι έπειτα από χρόνια μάθανε πως ήταν καλόγρια σε κάποιο νησί–, ούτε βέβαια με βίασαν δεκατριών χρονών. Αλλά αυτό θα πει μυθιστορηματική φαντασία. Αμέσως αμέσως λοιπόν δύο κύρια πρόσωπα, η θεία μου κι εγώ. Γράφω στο χαρτί δύο τελείες σε απόσταση, με κόκκινο, πάνω από τη μία γράφω «Εγώ», πάνω από την άλλη, «Θεία». Ονόματα θα βάλω μετά, αφού ανοίξω το «Λεξικό προσωπικότητων» και διαλέξω κάποια μικρά ονόματα σεξουλιάρικα. Συνδέω και τις δύο τελείας με μια ευθεία γραμμή και γράφω, κατά μήκος της «βιασμός». Τώρα, για να φαίνεται ποιος βίασε ποιον, κοπανάω πάνω στη γραμμή και ένα βελάκι που δείχνει από τη θεία προς εμένα. Δεν θα παραλείψω βέβαια να περιγράψω τη θεία (δηλαδή τις θηλές της, τους γλουτούς, το αιδόιο της) φυσικά, σε σύγχρονη ζωντανή λογοτεχνική γλώσσα («τις σκληρές ρόγες της», «τα σφιχτά κωλομέρια της», το «αρωματισμένο μουνάκι της»), ούτε θα παραλείψω ότι στην κορύφωση των πολλαπλών οργασμών της έβγαζε αγριοφωνάρες («πάλι χύνω, πάλι χύνω»), όπως απαιτεί ο μοντέρνος λογο-

τεχνικός κώδικας –μπας και ερεθίσουμε λίγο τους αναγνώστες που είναι όλοι αναφρόδιτοι. Δύο λοιπόν πρόσωπα, ένα αρσενικό ένα θηλυκό. Ζητούνται και άλλα. Ε, μια και η υπό-θεση αρχίζει οικογενειακά, πατάω και δυο τελείες, «Πατέρας», «Μητέρα». Ο πατέρας μπορεί να είναι εκείνος που τσάκωσε τη θεία πάνω μου, στο πάτωμα της κουζίνας, και την πέταξε έξω από το σπίτι με κλωτσιές. Μπορεί όμως να μην την πέταξε έξω αλλά να την πήγε στο δωμάτιό του και να την καπάκωσε. Ή μάλλον –όπως είδα από την κλειδαρότρυπα–, αυτή να τον καπάκωσε, όπως έκανε και μ' εμένα. Με μόνη τη διαφορά ότι, ενώ σ' εμένα είχε κατεβάσει μόνο την κιλότα της, τώρα είχε γδυθεί τσίτσιδη. Και μάλιστα όχι μόνο τον καπάκωσε αλλά τον ξετίναξε, γιατί ενώ είχε περάσει πολλή ώρα –τα γόνατά μου είχαν πονέσει μπροστά στην κλειδαρότρυπα– κι εκείνος ψιθύριζε «δεν μπορώ άλλο», εκείνη αναστέναζε «μπορείς μπορείς» και δεν έλεγε να κατέβει από πάνω του (βρε για σκέψου, δεν είχα φανταστεί πως έχει τόσο γούστο το γράνιμο μυθιστορήματος). Τραβάω λοιπόν τώρα και μια ευθεία που ενώνει τις τελείες «Πατέρας» «Θεία» και γράφω πάνω της «ξεζούμισμα». Και μια και έτσι έχουν τα πράγματα, πατάω και μια άλλη τελεία –μαύρη αυτή τη φορά– «Φίλος της οικογένειας» (ονόματα, είπαμε, μετά) και μια ευθεία με την θεία

με αναγραφή «καπάκωμα» και το βέλος να δείχνει προς τον φίλο, δηλαδή ότι η θεία καπάκωσε και τον φίλο της οικογένειας. Είχα πράγματι όρεξη εκείνο το πρωί, γιατί πριν κλείσω τα χαρτιά μου και βγω για το πατάρι του βιβλιοπωλείου που συγκεντρωνόμαστε οι συγγραφείς και λέμε τα δικά μας –εκείνη την ημέρα επρόκειτο να εγκρίνουμε την πορεία προς το Υπουργείο Πολιτισμού για τα συνδικαλιστικά μας αιτήματα, που ήταν περισσότερες επιχορηγήσεις για συγγραφή έργων, αύξηση των συντάξεων, μορφωτικά ταξίδια, ελεύθερη είσοδο στα θέατρα, τα νυχτερινά πολιτιστικά κέντρα, τους οίκους ανοχής κ.ά.–, μου ήρθε η άλλη καταπληκτική ιδέα ότι η θεία ήταν η χαμένη καλόγρια, που μας βρήκε και ήρθε για πρώτη φορά να μας επισκεφθεί. Και αφού έμεινε μαζί μας δέκα μέρες και ξαλάφρωσε από τις αμαρτίες, συγγενείς και φίλους, μας άφησε δώρο μια σκλήθρα από το τίμιο ξύλο του φυλαχτού, που κρεμόταν απ' τον λαιμό της, και μας αποχαιρέτισε. Πιο πολύ φαίνεται πως ξαλάφρωσε από τις αμαρτίες της τη μάνα μου, γιατί πολλά απογεύματα, έβαζε λιβάνι στο λιβανιστήρι και κλειδωνόταν στο υπνοδωμάτιο μαζί της, εξομολογώντας την, με πολλούς αναστεναγμούς.

Το πώς μου βγήκε αυτό το μυθιστόρημα δεν λέγεται. Μονοκοντυλιά. Είκοσι πέντε πρόσωπα, ανά-

μεσά τους και η Νίτσα η πρώην συμμαθήτριά μου, που ενώ τόσον καιρό δεν μ' άφηνε να της αγγίξω την κιλότα, όταν της έμαθα τα κόλπα της καλό-γριας ζουρλάθηκε, και ανοίξαμε φροντιστήριο –με πρακτικές ασκήσεις– για τους άλλους πρώην συμμαθητές. Τριακόσιες σαράντα σελίδες καυτό υλικό, σε τέσσερις μήνες. Ο σύμβουλος του εκδότη μου –μυθιστοριογράφος και ο ίδιος, και φίλος– δεν έκρυβε τη χαρά του. Μόνο κάτι μικροδιορθώσεις μου πρότεινε. Εγώ, λέει, να μην είμαι δεκατριών αλλά δεκατεσσάρων χρονών και με κάποια πρόωρη ανάπτυξη, ώστε να δικαιολογείται το ότι η θεία, κάθε πρωί και πριν ξυπνήσουν οι άλλοι, ερχόταν στο κρεβάτι μου να της πω το μάθημα της μέρας. Και ακόμη, λέει, εκτός από εμένα που κοιτάζα στις κλειδαρότρυπες, κανείς δεν είχε αντιληφθεί τις σχέσεις της θείας με τους άλλους. Και στο κεφάλαιο όπου η μάνα μου μας ξεφούρνισε πως αποθύμησε τη θεία και θα πάει στο νησί να την δει, λέει, να μην πω ότι μας έστειλε γράμμα πως θα μονάσει δίπλα στη θεία, αλλά την απόφασή της να μας την ανακοινώσει η ίδια η θεία, που ήρθε σπίτι γι' αυτό το σκοπό και, με την ευκαιρία, έκανε ακόμη έναν κύκλο εξομολογήσεων. Και εκεί που έγραφα πως και εγώ και ο πατέρας ήμασταν απαρηγόρητοι που χάσαμε τη μάνα, εκείνος είπε να συμπληρώσω πως παρηγορηθήκαμε και οι δυο από την νεαρή αλλοδαπή που μας φρόντιζε το σπίτι.

Από τότε, έκανα πολλά μπεστ σέλερ και μάζεψα πολλά λεφτά. Όμως ακόμη θυμάμαι πόσο διασκέδασα με το πρώτο εκείνο μυθιστόρημα. Όχι ότι δεν διασκέδασα και με τα επόμενα –το γράψιμο μυθιστορημάτων έχει μεγάλη πλάκα. Αλλά αυτή η υπόθεση της αχόρταγης θείας καλόγριας με τα απίθανα κλινικά κόλπα, που κάθε φορά όταν τέλειωνε χούφτωνε το φυλαχτό του τίμιου ξύλου στο λαιμό της κι έλεγε «Θεούλη μου, να κάνω ακόμη μία φορά;» και ο Θεός πάντοτε συγκατένευε –κι εμείς ρέβαμε–, ήταν το κάτι άλλο.

Το ραντεβού

Μόλις είχα σπρώξει στο πλάι το άδειο φλιτζάνι του καφέ και είχα βάλει μπροστά μου την εφημερίδα σχεδόν στο κέντρο του τραπεζιού ώστε να φαίνεται καθαρά ο τίτλος, όταν άκουσα δίπλα μου τη φωνή

«Με συγχωρείτε, μπορώ να καθίσω;»

Και πριν προλάβω να γυρίσω το κεφάλι, τράβηξε την καρέκλα και κάθισε απέναντι. Το θαλασσί φουλάρι που είχε τυλιγμένο στο λαιμό βάραινε περισσότερο τα γαλανά της μάτια.

«Και του το είπα. Του λέω αυτή η καφετέρια έχει λίγα τραπεζάκια, δεν θα βρω άδειο. Όχι μου λέει, μόνο εκεί, στο διπλανό οικόπεδο, μπορώ να παρκάρω εύκολα. Να λοιπόν που βγήκα αληθινή. Όλα τα τραπέζια είναι πιασμένα από παρέες ή ζευγάρια. Τώρα τι να τους πω, θα καθίσω μαζί σας αλλά δεν θ' ακούω τι λέτε; Αν είναι δυνατόν! Ούτε μπορώ, μ' αυτό το διαβολόκρυο να περιμένω άλλο έξω στο πεζοδρόμιο».

Κι όμως εγώ που περιμένοντας κοίταζα συνεχώς από την τζαμαρία της καφετέριας το πεζοδρόμιο, δεν την είχα δει να περιμένει έξω.

«Καταφεύγω λοιπόν σε σας που είστε μόνος. Με την υπόσχεση ότι δεν θα σας ενοχλήσω καθόλου. Τι λέτε;»

«Τι να πω. Να πω να σταθείτε όρθια τιμωρία στο διάδρομο; Θα ήμουνά πολύ βάρβαρος. Και νομίζω πως πριν καθίσετε θα με παρατηρήσατε και θα βεβαιωθήκατε ότι δεν φαίνομαι τόσο βάρβαρος».

Κάθισε καλύτερα, έβαλε και την τσάντα στο τραπέζι.

«Ναι, σας παρατήρησα, και μου έκανε εντύπωση ότι ενώ έχετε την εφημερίδα μπροστά σας, δεν διαβάζετε αλλά κοιτάτε έξω.»

Παρατηρητική λοιπόν, λογική και αποφασιστική.

«Ναι, ναι. Άλλωστε δεν θα μείνω πολύ, του τηλεφώνησα πριν μπω, μου λέει είναι στο δρόμο. Και ούτε θα σας ενοχλήσω. Εσείς θα διαβάζετε κι εγώ θα μισοχαζεύω».

«Γίνονται τώρα αυτά τα πράγματα; Όλα τα τραπέζια βουίζουν από κουβέντα. Στο απέναντι τραπέζι το ζευγαράκι φιλιέται κάθε τόσο. Στο δίπλα, της κρατά το χέρι, κάτι της διηγείται και γελάνε συνεχώς. Και στο δικό μας, εγώ θα διαβάζω εφημερίδα και απέναντί μου η όμορφη κοπέλα θα μένει βουβή, σαν άγαλμα;».

«Ε, θα σκεφτούν ότι είμαστε ένα τσακωμένο ζευγάρι. Από τέτοια, άλλο τίποτα».

Έβγαλε τον χρυσό ντάνχιλ αναπτήρα και τα τσιγάρα της, έβαλε ένα στο στόμα και προσπάθησε να τ'

ανάψει, αλλά ο αναπτήρας δεν άναβε. Τον τίναξε δυο τρεις φορές.

«Ακόμη με βενζίνη;»

«Α, ναι. Μου αρέσει αυτός ο αναπτήρας, Είναι δώρο».

«Αυτού που περιμένουμε;».

«Όχι, του άντρα μου». Και τίναξε τα μαλλιά της πίσω. «Τον βρήκα χτες στο συρτάρι μου. Ξεχασμένο χρόνια. Φαντάζομαι ούτε εκείνος θα τον θυμάται. Ήταν πριν παντρευτούμε».

Το γκαρσόνι πλησίασε και την κοίταξε.

«Θα πάρετε τίποτα;»

«Ε... ένα καπουτσίνο» και αναστέναξε.

«Μα... θα προφτάσετε να τον πειίτε;» την ρώτησα.

«Τι είναι ο καπουτσίνο, δύο γουλιές;»

Δεν την έπιανες από πουθενά.

«Οπότε, όλα καλά. Μόνο ένα πράγμα σας διαφεύγει. Ότι όπως εσείς περιμένετε κάποιον ίσως έτσι περιμένω κι εγώ. Κι όπως εσείς τηλεφωνήσατε και σας είπε ότι έρχεται, ίσως έτσι τηλεφώνησα και εγώ και μου είπε ότι έρχεται».

Μισόκλεισε τα μάτια –εκείνο το γνωστό βλέμμα της μισοαπορίας και της μισοέκπληξης– και σούρωσε τα χείλια.

«Μπα; Ε, καλά. Αν έρθει πρώτη η δική σας θα σηκωθώ».

«Ναι αλλά θα μας έχει δει. Ζευγαράκι, με τα καφεδάκια μας, την κουβεντούλα μας...»

«Μα, αστείο πράγμα. Θα της εξηγήσω... Πολιτισμένοι άνθρωποι είμαστε».

«Μμμ... δεν ξέρω αν είμαστε όλοι τόσο πολιτισμένοι. Παραδείγματος χάριν, αν ήσασταν εσείς στη θέση της τι θα κάνατε;»

«Δεν θα έκανα τίποτα, αν μου εξηγούσαν...»

«Και αν ήταν το πρώτο σας ραντεβού μετά από κάποια γνωριμία σ' ένα πάρτι, ας πούμε;»

Εδώ ξεροκατάπιε, αλλά συνέχισε με τον ίδιο στόμφο.

«Πάλι τίποτα. Και μάλιστα, επειδή, βέβαια, για να έρθω στο ραντεβού σημαίνει ότι θα μου αρέσατε, θα σας διεκδικούσα».

«Κατάλαβα».

Δεν έμενε πια παρά να χρησιμοποιήσω τα μεγάλα μέσα: την αλήθεια. Ξέροντας πόσο αυτό θα μου κόστιζε.

«Και αν δεν με ξέρατε παρά μόνο από την αλληλογραφία μας στο διαδίκτυο; Και θα με συναντούσατε για πρώτη φορά εδώ που θα σας περίμενα –μόνος βέβαια– έχοντας μπροστά μου αυτή την εφημερίδα;».

Δεν πρόφτασε να αντιδράσει γιατί εκείνος στάθηκε δίπλα της, έσκυψε και την φίλησε στο μάγουλο. Νεαρός. Χυμώδης.

Γύρισε και τον κοίταξε.

«Α, ήρθες; Επί τέλους. Ευτυχώς που με φιλοξένησε ο κύριος, αλλιώς θα περίμενα όρθια».

«Με συγχωρείς αγάπη μου. Έπεσα σε μποτιλιάρισμα. Πλήρωσες τον καφέ σου;»

«Όχι».

«Καλά, θα τον πληρώσω εγώ». Και πήγε προς το ταμείο.

Άνοιξε την τσάντα της, έβαλε μέσα τα τσιγάρα και τον αναπτήρα, τίναξε πάλι πίσω το μαλλιά και σηκώθηκε. Εκείνος γύρισε κι έβαλε το χέρι του γύρω από τη μέση της.

Δεν άντεξα άλλο.

«Θα έρθεις το βράδυ;» την ρώτησα.

Χαμογέλασε, με τον γνωστό ειρωνικό της τρόπο, κοιτώντας με στα μάτια.

«Ε-ξαρ-τάται... Πάντως έχει φαΐ στο ψυγείο. Και για τα παιδιά».

Κι έβαλε κι εκείνη το χέρι της γύρω από τη μέση του και απομακρύνθηκαν προς την έξοδο.

Μαριόνη

Δύο νέοι περίπου 25 χρονών που συναντιούνται ένα βράδυ στην κουπαστή ενός μεγάλου κρουαζιερόπλοιου, ενώ κοιτάζουν το φεγγάρι που ανακλά στην ήσυχη θάλασσα. Είναι αργά, οι άλλοι επιβάτες κοιμούνται, μερικοί χορεύουν ακόμη στο σαλόνι απ' όπου ακούγεται μια χαμηλή μουσική. Δεν μόνο τα μικρά τους ονόματα. Εκείνη λέγεται Μαριόνη, εκείνος λέγεται Ίστωρ. Εκείνη λέει πως για τις δέκα μέρες που διαρκεί η κρουαζιέρα ήθελε να μείνει μόνη, χωρίς τους φίλους της ή τους συγγενείς. Εκείνος λέει πως εχθές στον Πειραιά ανέβαιναν σχεδόν μαζί στο πλοίο και πως στο δεύτερο λιμάνι όπου το πλοίο θα σταθεί για δύο μέρες, θα κατέβει, θα πάρει το λεωφορείο για μία διπλανή κωμόπολη όπου έχει κάποια δουλειά, και θα ξαναγυρίσει. Είπαν και άλλα, μετά εκείνος την συνόδευσε στην καμπίνα της, την καληνύχτισε και έδωσαν ραντεβού την άλλη μέρα το πρωί στην ίδια θέση της κουπαστής.

Το ίδιο επαναλήφθηκε και τις άλλες μέρες. Έκαναν μπάνιο στην πισίνα μαζί, χόρευαν μαζί, πήγαιναν στον κινηματογράφο μαζί, καταστρώνοντας κάθε πρωί το πρόγραμμα της μέρας που άρχιζε με την

συνάντηση στην κουπαστή και τέλειωνε με το καληνύχτισμα έξω από την καμπίνα εκείνης. Βέβαια είχαν καταλάβει πως είχε αναπτυχθεί μεταξύ τους ένας ερωτικός δεσμός, αλλά δεν τον εξεδήλωναν, συμπεριφέρονταν σαν φίλοι.

Όταν το πλοίο έπιασε το δεύτερο λιμάνι κατέβηκαν από το πλοίο μαζί, πήγαν στον σταθμό λεωφορείων, εκείνος ανέβηκε σε κάποιο επαναλαμβάνοντας ότι θα γύριζε την επομένη να συνεχίσουν την κρουαζιέρες τους. Όταν το λεωφορείο ξεκινούσε εκείνη του έδωσε από το παράθυρο ένα σημείωμα και του είπε να το διαβάσει στο δρόμο. Ήταν ένα φλογερό ερωτικό γράμμα.

Όταν εκείνος γύρισε την άλλη μέρα το πρωί και ανέβηκε στο πλοίο την βρήκε να περιμένει στην κουπαστή και έπεσαν ο ένας στην αγκαλιά του άλλου. Το βράδυ κοιμήθηκαν στην ίδια κουκέτα.

Έκτοτε περνούσαν τη μέρα μαζί, έτρωγαν στο εστιατόριο μόνοι τους, δεν μιλούσαν σε κανέναν άλλον, άλλωστε δεν αισθάνονταν πως υπάρχει κανείς άλλος στο πλοίο. Μιλούσαν μόνο για το παρόν, ποτέ για το παρελθόν, το μέλλον την οικογενειακή τους κατάσταση, το επάγγελμά τους, είχαν συμφωνήσει πως γεννήθηκαν την ώρα που πρωτοσυναντήθηκαν στην κουπαστή, και πως θα πάντουν να υπάρχουν όταν τελειώσει το ταξίδι. Γι' αυτό και δεν ζή-

τησαν τα επίθετά τους, δεν χρησιμοποίησαν τα κινητά τους τηλέφωνα, ούτε και ζήτησαν τους αριθμούς τους. Για το προσωπικό του πλοίου ήσαν ο κύριος της καμπίνας 12 και η κυρία της καμπίνας 20.

Σε δέκα μέρες η κρουαζιέρα τελείωσε, το πλοίο έδεσε πίσω στον Πειραιά. Οι επιβάτες κατέβαιναν, κατέβηκαν και αυτοί σέρνοντας τις βαλίτσες τους. Μπήκαν στο παρκινγκ που είχαν αφήσει τα αυτοκίνητά τους και εκεί σταμάτησαν, ο ένας απέναντι στον άλλον. Εγώ «έχω το αμάξι μου στη δεξιά μεριά» είπε η Μαριόνη, «εγώ το έχω στην αριστερή» είπε ο Ίσωρ. Κοιτάχτηκαν για λίγο στα μάτια, εκείνος πήγε κάτι να πει αλλά σταμάτησε, εκείνη ρίχτηκε στην αγκαλιά του, νομίζω πως δάκρυσε, έπειτα γύρισε πήρε τη βαλίτσα της και άρχισε να περπατά προς την δεξιά μεριά, εκείνος πήρε την δική του και γύρισε προς την αριστερή μεριά.

Πέρασαν 50 χρόνια, η ιστορία τους ξεχάστηκε.

Ένα βράδυ, η Μαριόνη, γερασμένη πια, μαζί με την γυναίκα που ζούσε μαζί της και την φρόντιζε από τότε που τα παιδιά της παντρεύτηκαν και έφυγαν απ' το σπίτι, έστρωναν το τραπέζι και ετοιμάζαν τα φαγητά. Ήταν η μέρα των γενεθλίων της και όπως κάθε χρόνο, τα παιδιά της με τις γυναίκες τους και τα μικρά εγγόνια της θα έρχονταν, μαζί και με δυο

φίλες της από το γυμνάσιο, χήρες πια, να φάνε μαζί. Όταν τέλειωσε το φαί, τα μικρά πήγαν στο σαλόνι και έβλεπαν τηλεόραση, και στο τραπέζι άρχισε η συζήτηση για τις εκλογές που θα γίνονταν σε λίγες μέρες. Ο μεγάλος της γιος υποστήριζε το ένα κόμμα, ο άλλος έλεγε πως θα ψήφιζε ένα μικρό κόμμα, το μόνο που, όπως έλεγε, δεν είναι διεφθαρμένο. Τότε πετάχτηκε η γυναίκα του και είπε «μην ξεχνάς τι λέει ο Ίστωρ. Πως ο αρχηγός αυτού του κόμματος είχε δικαστεί στο παρελθόν για κάποια κατάχρηση».

Στο άκουσμα του ονόματος Ίστωρ η Μαριόνη ταραχτηκε και ρώτησε ποιος είναι αυτός με το περίεργο όνομα. Η νύφη της είπε πως είναι ένας στενός φίλος του πατέρα της.

Την άλλη μέρα, η Μαριόνη ζήτησε από τη νύφη της, με κάποιο πρόσχημα, το τηλέφωνο αυτού του φίλου με το περίεργο όνομα και εκείνη της το έδωσε.

Η Μαριόνη πέρασε μέρες δισταγμού. Δεν είχε αμφιβολία για το ποιός θα ήταν ο Ίστωρ αλλά τι θα του έλεγε και τι θα της απαντούσε; Θα της έλεγε να συναντηθούν; Θα ήτανε στητός και ωραίος όπως τότε, ή με φαλάκρα, προγούλι, στομάχι και κυρτός; Τέλος, με χέρια τρεμάμενα σήκωσε το ακουστικό και άπτησε τα πλήκτρα. Ακουστήκαν αρκετά κουδουνίσματα και τέλος της απάντησε μια κοριτσίστικη φωνή.

«Θεία, είμαι η Μαριόνη. Η μαμά μου βγήκε».

Η Μαριόνη αποσβολώθηκε. Σ' όλη της τη ζωή δεν είχε φανταστεί ότι υπάρχει άλλη με τ' όνομά της.

«Δεν είμαι η θεία σου» είπε διστακτικά. «Μόνο παραξενεύτηκα με το περίεργο όνομά σου.»

«Συγγνώμη, αλλά έχετε τη φωνή της θείας μου που μιλούσε με τη μαμά πριν λίγο. Όσο για τ' όνομά μου πολλοί παραξενεύονται. Μια τρέλα του παππού μου που μένει μαζί μας και που επέμεινε σ' αυτό το όνομα παρά τις αντιρρήσεις του νονού μου. Εγώ το μισώ. Όλες οι συμμαθήτριές μου κάνουνε πάρτι στην ονομαστική τους εορτή εκτός από εμένα. Τέλος πάντων, τι θέλετε;»

Ήθελα να μιλήσω στον κύριο Ίστωρα

«Γώρα μάλιστα» είπε η μικρή Μαριόνη. «Άλλη μια τρέλα του παππού μου που φαίνεται πως δεν τον ξέρετε. Από τότε που θυμάμαι τον εαυτό μου κάθε δεκαπενταύγουστο αρμενίζει.»

«Δηλαδή;»

«Απ' το Γραφείο ενός κρουαζιερόπλοιου, που τον γνωρίζουν πια, κάθε αρχές Αυγούστου του στέλνουνε το εισιτήριο μιας κρουαζιέρας στα νησιά του Αιγαίου. Η κρουαζιέρα αρχίζει στις 13 και είναι δεκαήμερη, αλλά ο τρελός παππούς μου, μετά το δεκαπενταύγουστο, σ' όποιο λιμάνι στέκεται το πλοίο που έχει πλοίο της γραμμής ή αεροπλάνο, κατεβαίνει και γυρίζει πίσω. Ένα σωρό λεφτά πεταμένα. Η μαμά μου λέει πως αυτό το κουσούρι το έχει από νέος,

ακόμη πριν παντρευτεί. Σε δυο τρεις μέρες λοιπόν θα είναι εδώ. Θέλετε να του πω τίποτα;»

«Ναι, πες του ότι τηλεφώνησε η... κυρία Παπαδοπούλου» είπε η Μαριόνη με βραχνή φωνή σκουπίζοντας τα μάτια.

Την άλλη μέρα, που ο παππούς της γύρισε, η μικρή Μαριόνη του είπε για το τηλέφωνο.

«Δεν ξέρω καμιά κυρία Παπαδοπούλου» είπε εκείνος και γύρισε στην εφημερίδα του.

Το σωτήριο έτος 1950

(Η επίσκεψη της γηραιάς κυρίας, για πρώτη φορά, στο σπίτι του γηραιού κυρίου, με τον οποίο είχε, πριν από 60 χρόνια, μια σύντομη αλλά έντονη προσωπική σχέση.)

Το αυτοκίνητο μπήκε στον ήσυχο πεζόδρομο και σταμάτησε στην καγκελόπορτα της μονοκατοικίας. Ο οδηγός βγήκε, πήγε στην πίσω πόρτα και βοήθησε την γηραιά κυρία να βγει από το πίσω κάθισμα και να καθίσει στο πτυσσόμενο αναπηρικό καροτσάκι. Έπειτα χτύπησε το κουδούνι.

Ο γηραιός κύριος, ανοίγοντας την εξώπορτα του ισογείου που ήταν στο ίδιο επίπεδο με τον πεζόδρομο, βάδισε γρήγορα τον πλακόστρωτο διάδρομο του κήπου, ξεκλείδωσε και άνοιξε διάπλατα την καγκελόπορτα για να περάσει το καροτσάκι.

«Θα τηλεφωνήσω στο κινητό σου τότε να έρθεις να γυρίσεις την κυρία σπίτι της» είπε στον οδηγό του. Μετά, φίλησε την κυρία στο μέτωπο, της είπε καλωσόρισες, έσπρωξε το καροτσάκι στο χολ, κλείνοντας

την εξώπορτα, και από εκεί στο Γραφείο του, δίπλα σε μια πολυθρόνα.

«Κανονικά, μια και έρχεσαι πρώτη φορά σπίτι μου, θα έπρεπε να σε πάω στο σαλόνι που είναι επάνω, μαζί με τα υπνοδωμάτια την κουζίνα και τα λοιπά, αλλά θα έπρεπε να ανέβεις τα λίγα ξύλινα σκαλιά που είδες στο χολ. Καλύτερα όμως είναι εδώ που μπορείς από την τζαμαρία να βλέπεις και τον κήπο. Μπορώ να σου φέρω και ένα χαμηλό σκαμνάκι για το πόδι σου.»

«Δεν είμαι δα και ανάπηρη, απλώς χτύπησα το πόδι μου σε μια καρέκλα, όπως σου είπα στο τηλέφωνο, και ο γιατρός μού είπε να μην το κουράζω για λίγες μέρες. Το σκαμνάκι δεν το χρειάζομαι. Όσο για το σαλόνι, νομίζω πως δεν είμαι ξένη. Άλλωστε δεν μου αρέσουν τα σαλόνια. Προτιμώ τα δωμάτια που είναι ποτισμένα με το χνώτο των ενοίκων τους». Και σηκώθηκε από το καροτσάκι και κάθισε στην πολυθρόνα.

«Ωραία. Κι εμένα δεν μου αρέσει το σαλόνι αν και το έχω διακοσμήσει με πίνακες και γλυπτά φίλων μου καλλιτεχνών. Ακόμη και όταν ζούσε η γυναίκα μου ανέβαινα μόνο στην τραπεζαρία για φαγητό και στο υπνοδωμάτιο για ύπνο. Τώρα που λείπει πια, δεν ανεβαίνω ούτε για ύπνο. Δίπλα έχω άλλα δύο γραφεία με σχεδιαστήριο, άλλες βιβλιοθήκες εκτός από αυτές που είναι εδώ, υπολογιστές και ένα

ντιβάνι. Εκεί κοιμάμαι. Το μπάνιο είναι απέναντι. Και έτσι τον επάνω όροφο τον χρησιμοποιεί μόνο ο γιός μου όταν έρχεται τα βράδια, μόνος ή με την κοπέλα του. Αυτά για το σπίτι.

Τώρα για τα δικά μας. Ασφαλώς, αν με έβλεπες στο δρόμο έπειτα από τα εξήντα χρόνια που έχουμε να ιδωθούμε, δεν θα με αναγνώριζες. Με τα λίγα άσπρα μαλλιά, με τις βαθιές ρυτίδες στο μέτωπο, και τις δυο σακούλες κάτω απ' τα μάτια.»

«Ναι αλλά τα μάτια σου είναι ακόμη γαλανά και ζωντανά, όπως τότε που σε γνώρισα, στην Δράμα. “Ο Ανθυπολοχαγός με τα γαλανά μάτια”, έτσι δεν σε έλεγαν τα κορίτσια στον παραλιακό δρόμο του απόγευματινού περιπάτου, που γινόταν το νυφοπάζαρο; Δεν έχεις κοιλιά ούτε στομάχι και, απ' ό,τι βλέπω, περπατάς σταθερά».

«Πού το θυμήθηκες το “Ανθυπολοχαγός με τα γαλανά μάτια”. Τότε, λόγω του εμφυλίου, η Μακεδονία ήταν στρατοκρατούμενη και όλοι οι νεαροί αξιωματικοί ήταν περιζήτητοι γαμπροί, άσχετα με το χρώμα των ματιών τους. Όσο για την κοιλιά και το στομάχι, αυτή είναι η εξωτερική εικόνα. Στην πραγματικότητα είμαι ένα παθολογικό μουσείο, μετά από όσα πέρασα στο Στρατό, τις περιπέτειές μου στις ασιατικές χώρες που δούλεψα όταν απολύθηκα, αλλά κυρίως από το εμφραγμα που έπαθα όταν το '73 γύρισα στην Ελλάδα. Έμφραγμα πρόσθιο, δηλαδή στην κύρια αρτηρία της καρδιάς, που τότε το θεωρού-

σαν θανατηφόρο.»

«Έκανες εγχείρηση;»

«Α, έχει γούστο η ιστορία. Τότε τα εμφράγματα ήταν άγνωστα στην Ελλάδα. Ήμουν πρωτοπόρος. Ξαφνικά, ένα βράδυ με μετέφεραν ημίγυμνο στον Ερυθρό Σταυρό που διανυκτέρευε, με έβαλαν σε ένα ράντζο και μαζεύτηκαν όλοι οι γιατροί του νοσοκομείου όχι πάνω μου αλλά στον καρδιογράφο δίπλα μου, να δουν πώς κάποιος πεθαίνει από πρόσθιο εμφραγμα. Δεν ήξεραν ούτε πώς γίνεται ο καθετηριασμός, (άλλωστε δεν υπήρχε και καθετήρας) ούτε τι φάρμακα χρειάζονται. Δίπλα μου ήταν η γυναικά μου στην οποία έδινα οδηγίες πώς θα αποζημιώσει τους υπαλλήλους της εταιρείας που είχα τότε, και πώς θα εισπράξει χρήματα από εκείνους που μου χρεωστούσαν. Όταν η νύχτα πέρασε δεν είχα πεθάνει, με έβαλαν σε ένα δωμάτιο και με κράτησαν ένα μήνα τελείως ακίνητο, από φόβο –όπως έλεγαν– μήπως μετακινηθεί κάποιος θρόμβος και κλείσει και άλλη αρτηρία. Όταν έφευγα από το νοσοκομείο μού είπαν να πάω αμέσως στην Αμερική να κάνω εγχείρηση. Αν θέλεις τώρα την συνέχεια, πήγα στην Αμερική, και μόλις είδε ο γιατρός τα καρδιογραφήματα της Αθήνας, αλλά και εκείνα που έκανε ο ίδιος μαζί με άλλες εξετάσεις, μου είπε πως ένα τρίτο της καρδιάς μου είναι νεκρό και πως πρέπει να πάω αμέσως δίπλα στο χειρουργείο, –αφού πρώτα μου έδωσε να υπογράψω κάτι χαρτιά που έλεγαν, μεταξύ των άλ-

λων, πώς δέχομαι να εγχειριστώ, παρότι η πιθανότητα θανάτου μου στην εγχείρηση ήταν 20%. Την ιδέα του θανάτου την είχα πια συνηθίσει απ' τον στρατό. Εκείνο που δεν μπορούσα να συνηθίσω ήταν η ιδέα ότι θα μου έκοβαν τα οστά του θώρακα, θα μου έβγαζαν έξω την καρδιά και θα την έπαιζαν στα χέρια τους κόβοντας και ράβοντας. Ρώτησα τότε τον γιατρό αν υπάρχει εναλλακτική λύση. Μου είπε ναι, μπορεί να μου δώσει χάπια που ρευστοποιούν το αίμα, που αποτρέπουν τον σχηματισμό θρόμβων κ.λπ. αλλά δεν μου εγγυάται ζωή πέρα των πέντε χρόνων. Προτίμησα αυτή την λύση. Έχουν τώρα περάσει τόσες δεκαετίες και εξακολουθώ να ζω παίρνοντας βέβαια δέκα χάπια την ημέρα. Ο καρδιολόγος μου εδώ, λέει πώς η πίεση του αίματος δημιούργησε λεπτές παρακαμπτήριες αρτηρίες που τροφοδοτούν το υπόλοιπο της καρδιάς. Σου είπα, ένα παθολογικό μουσείο.»

«Και ποιος δεν είναι στην ηλικία μας. Ο Αδάμ, ο άντρας μου, που θυμάσαι από τότε πόσο φρόντιζε την υγεία του, έπαθε έμφραγμα το 1990, και πήγαμε όλοι, οικογενειακώς, και τα δυο μας παιδιά και τα δυο μας μικρά εγγόνια στην Αγγλία για εγχείρηση. Τον έβγαλαν από το χειρουργείο νεκρό.»

«Ναι, έμαθα τον θάνατό του από ένα τηλεφώνημα του Γιάννη, τον θυμάσαι, τον ξανθό ανθυπολοχαγό που ήταν κι αυτός στην παρέα μας, “την παρέα των πέντε αθηναίων” όπως μας έλεγαν οι ντόπιοι

τότε στην Δράμα. Με ρώτησε μάλιστα και τι κάνεις εσύ. Βλέπεις όλοι τότε στην παρέα είχαν αντιληφθεί πως υπήρχε μια ιδιαίτερη σχέση μεταξύ μας. Βέβαια, του απάντησα πως δεν σε έχω δει έκτοτε και ούτε ξέρω την διεύθυνσή σου για να σου στείλουμε συλλυπητήρια».

«Αλλά ας αφήσουμε τις αρρώστιες» είπε εκείνη και ανακάθισε. «Ξέρεις, σήμερα κλείνει ακριβώς ένας χρόνος απ’ την ημέρα που πρώτος μου τηλεφώνησες. Πες μου, αλήθεια, πώς έμαθες το τηλέφωνό μου».

«Καλά λες, ένας χρόνος! Που με παίρνεις, πάντοτε βράδυ πριν κοιμηθείς –μου είχες πει να μη σε παίρνω εγώ– και μιλάμε σαν φίλοι». Είπε και για λίγο σταμάτησε, κοιτάζοντας σκεπτικός το ταβάνι. «Το τηλέφωνό σου λοιπόν. Από σύμπτωση. Έψαχνα τότε το τηλέφωνο μιας μαθήτριάς μου που είχα κάποτε στο Γραφείο μου, με επώνυμο ίδιο με το δικό σου, και ο ΟΤΕ κατέβασε στον υπολογιστή μου ένα μακρύ κατάλογο με αυτό το επώνυμο –βλέπεις είναι συνηθισμένο. Ψάχνοντας μέσα εκεί είδα το σπάνιο όνομά σου Ινώ. Τότε θυμήθηκα όλη την παλιά σύντομη αλλά τόσο έντονη ιστορία μας και είπα να δοκιμάσω. Η φωνή σου δεν έχει αλλάξει πολύ, αλλά για να βεβαιωθώ, σου ζήτησα να μου δώσεις τον Αδάμ. Μου είπες, “ο άνδρας μου έχει πεθάνει πριν από χρόνια κύριε, εσείς ποιος είσθε”; Ε, αυτό ήταν».

«Και όταν μου είπες ποιος ήσουν» είπε εκείνη

«αμέσως θυμήθηκα όλη την ιστορία της Δράμας. Την μονοκατοικία όπου είχε εγκατασταθεί η μονάδα σας, με τον συνταγματάρχη τον Διοικητή και τους τρεις άλλους έφεδρους Ανθυπολοχαγούς πολιτικούς μηχανικούς, που με τον Αδάμ τέταρτο, επιβλέπατε κάποια έργα –ποτέ δεν είχα ρωτήσει λεπτομέρειες. Και δεν ξεχνώ πόσο κολακευόμουν όταν ερχόμουνα στο Γραφείο σας να πω κάτι στον Αδάμ, και όλα τα μολύβια σταματούσαν, όλοι έσπευδαν να μου δώσουν καρέκλα και άρχιζε το κουβεντολόι. Νέοι όλοι, βλέπεις, και εκτός από τον Αδάμ, όλοι ανύπαντροι.»

«Μα ήσουν ωραία κοπέλα...»

«Και το εκμεταλλεύόμουν. Ιδίως τα μεσημέρια που τρώγαμε όλη η παρέα στο εστιατόριο της στρατιωτικής Λέσχης. Εσύ ήρθες στην Δράμα τελευταίος».

«Ναι, ήρθα τελευταίος και στο τέλος της θητείας μου, πριν απολυθώ. Ήταν νομίζω Φεβρουάριος ή Μάρτιος και απολύθηκα πρώτος στο τέλος Σεπτεμβρίου».

«Ξέρεις, όταν σε πρωτοσυνάντησα στο Γραφείο και ο Αδάμ μας σύστησε και κάθισα στην καρέκλα, ενώ όλοι πάλι άφησαν τα μολύβια και άρχισαν την κουβέντα, εσύ εξακολούθησες να γράφεις ή να σχεδιάζεις και πότε πότε πέταγες και κάποια λέξη. Αυτό με πεισματάωσε. Αισθάνθηκα σαν να μην ήμουνα –όπως πριν– το αφεντικό της παρέας.»

«Μόλις είχα τσακωθεί με την κοπέλα μου, και

είχα τις μαύρες μου»

«Αυτό το ακούω τώρα για πρώτη φορά. Δεν μου το είχες πει τότε.»

«Γιατί να στο έλεγα. Στο Γραφείο γνωριστήκαμε όλοι μας για πρώτη φορά, από διαφορετικές στρατιωτικές μονάδες ο καθένας, η δουλειά πολλή, κανείς δεν είχε μιλήσει για την προηγούμενη πολιτική του ζωή. Μας συνέδεε μόνο το ότι ήμασταν όλοι αθηναίοι, σε μια ξένη πόλη χωρίς καμιά σχέση με τους ντόπιους, κάτι σαν εξόριστοι.»

«Έχεις δίκιο. Κι εγώ και ο Αδάμ δεν γνωρίζαμε παρά μόνο τον σπιτονοικοκύρη μας. Άλλωστε όλοι δεν βλέπατε την ώρα να απολυθείτε να γυρίσουμε πάλι πίσω στην Αθήνα, στον κύκλο μας. Όμως εγώ, κακομαθημένη από την Αθήνα όπου όλοι με πρόσεχαν –για να μην πω, με θαύμαζαν– πειράχτηκα που εσένα δεν σου έκανα εντύπωση».

«Εντύπωση μου έκανες και μάλιστα έσπαγα το κεφάλι μου να θυμηθώ πού σε είχα συναντήσει στο παρελθόν. Πέρασαν αρκετές μέρες, όταν διαβάζοντας μια αθηναϊκή εφημερίδα είδα ότι στο Ζάππειο γινόταν, όπως κάθε χρόνο εκείνη την εποχή, έκθεση έργων ζωγραφικής και γλυπτικής. Τότε θυμήθηκα ότι πριν χρόνια σε μια τέτοια έκθεση του Ζαππείου, είχα δει το άγαλμά σου, ολόσωμο, έργο του σπουδαίου γλύπτη Φωτόπουλου.

«Το άγαλμα είχε γίνει όταν ήμουν 18 χρονών. Πώς σου φάνηκε;»

«Ε, τίποτα καταπληκτικό. Το προσπέρασα. Έδειχνε απλώς μια ωραία κοπέλα. Ήξερα τότε και άλλες κοπέλες πιο όμορφες. Χρειάστηκε κάπου ένας μήνας εδώ, με τις συγκεντρώσεις μας και τις κουβέντες μας στο εστιατόριο και στα καφενεία της πλατείας, για να καταλήξω ότι εκείνο το άγαλμα ήταν ένα ψέμα».

«Τι εννοείς;»

«Εννοώ ότι η φύση σε είχε προικίσει με ένα θεσπέσιο πλάσμα, που φοβισμένο από την βαβούρα του κύκλου που σε περιτριγύριζε στην Αθήνα, όπου ο καθένας προσπαθούσε να σε προσεταιριστεί, άλλος για να σε βάλει εξώφυλλο στο περιοδικό του, άλλος για να σε ανεβάσει στην πασαρέλα να δείχνεις τα μοντέλα του κ.λπ. αυτό το πλάσμα, φοβισμένο, είχε καταχωνιαστεί μέσα σου. Όταν όμως βρέθηκες επάνω, στην Δράμα, εκτός αυτού του κύκλου, εκείνο το πλάσμα, ελεύθερο πια και με την... συνδρομή τη δική μου, αναθάρρησε, αναδύθηκε και άνθησε, με μια παιδική αθωότητα, μια εγκάρδια φωνή, ένα κρυστάλλινο γέλιο, και ιδίως με ένα εκθαμβωτικό φως που έλαμπε στο πρόσωπό σου. Ήταν ένα θαύμα. Μια μαγεία που μας άφησε όλους, και τον Αδάμ ακόμη, άφωνους. Τόσο που ακόμη και ο άξεστος Μιχάλης της παρέας μας –τον θυμάσαι, ο Κρητικός με το μουστάκι– που έβλεπε, όπως και οι άλλοι, ότι μεταξύ μας υπήρχε κάποια... ιδιαιτερότητα, δεν μου έκανε ούτε μία νύξη. Ήταν μια ιεροτελεστία που κανένα μάρμαρο Φωτόπουλου και κανέναν πίνακα

ζωγράφου δεν θα μπορούσε να αποτυπώσει. Το απλώς όμορφο κορίτσι είχε μεταμορφωθεί σε μια έκπαγλη γυναίκα, μια ακτινοβολούσα θεά που προκαλούσε σεβασμό και δέος. Γι' αυτό και όπου μπαίναμε, οι θαμώνες που μας ήξεραν πριν σαν μια χαρούμενη αθηναϊκή παρέα Ανθυπολοχαγών, τώρα, μας έριχναν πρώτα ένα βλέμμα και μετά γύριζαν και συνέχιζαν να μιλούν με χαμηλότερη φωνή, όπως και το γκαρσόνι που στεκόταν πια ένα βήμα μακριά από το τραπέζι μας για να πάρει παραγγελία.

«Δεν το θυμάμαι αυτό».

«Περίεργο. Σε όλους μας είχε κάνει εντύπωση. Αυτά, βέβαια, όσο βρισκόμασταν στην Δράμα. Μετά, όταν απολυθήκαμε όλοι και γυρίσαμε στην Αθήνα, ο καθένας στον κύκλο του –και εσύ στον δικό σου, των θαυμαστών–, αυτό το θεσπέσιο πλάσμα, φοβισμένο πάλι, καταχωνιάστηκε μέσα σου. Το κατάλαβα όταν μετά από λίγο καιρό, πριν φύγω για το εξωτερικό, σου τηλεφώνησα. Το θαύμα είχε τελειώσει, η μαγεία είχε σβηστεί. Και έκτοτε δεν σε ξαναενόχλησα».

«Έλα τώρα. Αυτά όλα είναι η φαντασία σου, από τα λογοτεχνικά βιβλία που γράφεις, μου είπαν μάλιστα ότι είσαι πολύ γνωστός συγγραφέας. Απλώς, κάτι συνέβη μεταξύ μας. Κάτι που συμβαίνει –ίσως σπάνια, αν θέλεις– μεταξύ μιας γυναίκας και ενός άντρα».

«Κοίταξε, είμαστε πια σε μεγάλη ηλικία, εσύ με

παιδιά και εγγόνια, εγώ, όπως σου έχω πει, μόνος πια μετά τον θάνατο της γυναίκας μου, σ' αυτή την τεράστια μονοκατοικία των διακοσίων πενήντα τετραγωνικών με κήπο γύρω γύρω, ο γιος μου, σαραντα πέντε χρόνων πια, φεύγει νωρίς το πρωί και έρχεται αργά το βράδυ κατευθείαν στο δωμάτιό του στον επάνω όροφο. Βλεπόμαστε μόνο κάθε Κυριακή μεσημέρι που τρώμε μαζί. Δεν κινδυνεύουμε εδώ ούτε να μας δει ούτε να μας ακούσει κάποιος. Ας πούμε λοιπόν την αλήθεια. Δεν συνέβη απλώς κάτι μεταξύ μας. Συνέβη κάτι πολύ μεγάλο.

« Ήμασταν τότε νέοι και άμυαλοι.»

«Όχι άμυαλοι, αλλοπαρμένοι. Και όχι νέοι. Ήμασταν είκοσι πέντε χρονών έχοντας ζήσει μια κατοχή και ένα εμφύλιο. Κοίταξε, όπως είπα και πριν, η δουλειά στο Γραφείο ήταν πολλή, κι έτσι τις ελεύθερες ώρες μας κοιτάζαμε πώς θα διασκεδάσουμε, με το καφενείο, το ζαχαροπλαστείο, το σινεμά, ή καμιά εκδρομή. Δεν μιλούσαμε για το παρελθόν μας και τα οικογενειακά μας. Λοιπόν εγώ, από επτά χρόνων, τότε που πέθανε η μάνα μου αυτοκτόνησε ο πατέρας μου και έτσι διαλύθηκε το μεγαλοαστικό σπίτι μας, έζησα μόνος, μια περιπετειώδη ζωή, γνώρισα πολλές γυναίκες, ελληνίδες και ξένες, και παντρεύτηκα δύο φορές, δύο καλλονές. Αυτό όμως που συνέβη με εσένα τους λίγους εκείνους μήνες εκεί, δεν το ξανάζησα ποτέ. Καθόμασταν και οι πέντε γύρω από δύο ενωμένα τραπέζια, στο εστιατόριο ή τα

καφενεΐα, εμείς οι δύο πάντα απέναντι, εσύ κοιτούσες εμένα και εγώ εσένα βαθιά στα μάτια. Κουβεντιάσαμε για τα επεισόδια της μέρας, πειράξαμε ο ένας τον άλλον, λέγαμε αστεΐα, ιστορίες, αλλά ουσιαστικά, εμείς οι δυο, με ό,τι λέγαμε απευθυνόμασταν ο ένας στον άλλον. Δεν ξεχνώ την πρώτη φορά που ακούμπησαν τα πόδια μας κάτω απ' το τραπέζι. Και εκείνη που ακούμπησαν τα χέρια μας σε μιαν αλατιέρα. Και ακόμη μια, σε κάποια εκδρομή που έτρεξα πρώτος και σου έπιασα το χέρι για να πηδήξεις ένα ρυάκι...

«Υπήρξε ακόμη μία» τον διέκοψε. «Όταν είπες πως θα πας με το τζιπ έξω σ' ένα στρατιωτικό κτίριο σε κάποιο χωριό και πετάχτηκα και είπα θα έρθω και εγώ. Και είπε ο Αδάμ πού θα πας μέσα στη ζέστη; Και είπα θέλω να δω λίγο ύπαιθρο. Και στο τζιπ δεν κάθισες δίπλα στον οδηγό, όπως έπρεπε σε έναν αξιωματικό, αλλά ήρθες πίσω, δίπλα μου. Και σ' όλη τη διαδρομή μιλούσαμε για τα δέντρα και τα χωράφια που συναντούσαμε, ενώ το ένα σου χέρι κρατούσε σφιχτά το δικό μου, χαμηλά κάτω από το κάθισμα για να μην μας βλέπει από το καθρεφτάκι ο οδηγός. Ήταν η πρώτη φορά που βρεθήκαμε μόνοι μαζί».

«Ναι. Το θυμάμαι κι αυτό. Ζούσαμε μία σχέση, θα έλεγα υπαρξιακή. Χωρίς λόγια. Σαν να βρισκόμασταν οι δυο μας σε άλλον πλανήτη, όπου ο ένας διάβαζε νοερά την σκέψη του άλλου. Αυτά μέχρι που έγινε εκείνη η έκρηξη.

«Έκρηξη, πια έκρηξη;»

«Η αποκαλυπτική έκρηξη. Είχα φύγει για ένα τριήμερο στη στρατιωτική Μονάδα της Ξάνθης για να δω ένα κτίριο που ήθελε επισκευές. Ημέρα Τρίτη, πρωί. Την Πέμπτη το απόγευμα, και ενώ ετοίμαζα τη βαλίτσα μου να γυρίσω πίσω, μου έφεραν δύο γράμματα. Χωρίς αποστολέα. Τα άνοιξα. Ήταν γραμμένα με τρεμάμενο χέρι σε μπλε τετρασέλιδο επιστολόχαρτο εκείνης της εποχής, που είχε γραμμές, και που αν το δίπλωνες και το τσάκιζες στη μέση έμπαινε ακριβώς στον φάκελο. Το ένα έγραφε πάνω, αντί ημερομηνίας, Τετάρτη πρωί, το άλλο Τε-τάρτη βράδυ. Και τα δύο περιείχαν τις ίδιες λέξεις που επαναλαμβάνονταν ανάκατες και στις τέσσερις σελίδες του κάθε επιστολόχαρτου, και μετά συνέχιζαν στα περιθώρια γύρω γύρω, χωρίς υπογραφή. Οι λέξεις ήταν “αγάπη μου... είμαι μια τρελή... γιατί να υποφέρω τόσο... δεν μπορώ να αναπνεύσω... χωρίς τα μάτια σου... δεν μπορώ να ζήσω... η φωνή σου... αγάπη μου... μοναδική αγάπη μου... δεν ξέρεις... περιμένω να ξημερώσει... σαν τρελή... δεν υπάρχω όταν δεν με βλέπεις... γλυκέ μου... σαν υστερική... γιατί μου λείπεις... δεν είναι έρωτας αυτός...”, και πάλι τα ίδια, ανακατεμένες ασύνταχτες κραυγές. Έχω αυτά τα γράμματα στο συρτάρι μου όλα αυτά τα χρόνια και όταν γράφω στα βιβλία μου ερωτικές σκηνές, τα ξαναδιαβάζω και εμπνέομαι. Μαζί με ένα μικρό κουδουνάκι που μου είχες χαρίσει στη γιορτή

μου, και που μέσα του υπήρχε ένα μικρό σφαιρίδιο, δεν ξέρω πώς το είχαν βάλει. Από αυτά τα μικροαντικείμενα που πουλούσαν τότε στα πανηγύρια, για να το κρεμάς στο λαιμό. Μου είχες πει, “για να σε ακούω όπου κι αν βρίσκεσαι”.

«Δεν τα θυμάμαι αυτά».

«Θέλεις να σου τα δείξω; Και τα γράμματα και το κουδουνάκι;»

«Όχι, όχι. Φοβάμαι... Θυμάμαι μόνο ότι όσο έλειπες ήμουν στο κρεβάτι με ψηλό πυρετό».

«Και έτρεχαν όλοι να σου βρουν γιατρό και τους είπες δεν θέλω γιατρό, θέλω μόνο να με αφήσετε να κοιμηθώ. Μου τα είπαν όταν γύρισα. Βλέπεις ήσουν η ψυχή της παρέας. Πάντα παρούσα, πρόσχαρη, μ' εκείνο το εξωγήινο φως στο πρόσωπό σου, που όταν, σε κάποια ομαδική εκδρομή μας σε έβαλα και γονάτισες στο χώμα με λίγα αγριολούλουδα στα χέρια, γελαστή, και σε φωτογράφησα, φοβήθηκα ότι εκείνο το εκτυφλωτικό φως θα έκαιγε το φιλμ και την μηχανή. Ήσουν η Μασκότ και η Μούσα μας. Εσύ διάλεγες σε ποιο μέρος θα πάμε, σε ποιο καφενείο θα καθίσουμε, εσύ άρχιζες την κουβέντα...»

Εκείνη σταύρωσε στο στήθος τα χέρια, σήκωσε το βλέμμα της στο ταβάνι και με βραχνή φωνή είπε.

«Έχουν περάσει τόσα χρόνια, δυο γενιές, κι έτσι μπορώ τώρα να σου εξομολογηθώ. Ήσουν ο μοναδικός στη ζωή μου. Ποτέ μου δεν αισθάνθηκα τόσο ευτυχισμένη που σε είχα και συγχρόνως τόσο δυστυ-

χισμένη μήπως σε χάσω, τόσο ελεύθερη να πω και να κάνω ό,τι θέλω και συγχρόνως τόσο δεσμευμένη μήπως αυτό που θα πω ή θα κάνω σε δυσαρεστήσει, τόσο χαρούμενη και ομιλητική τις ώρες που σε έβλεπα απέναντί μου και τόσο λυπημένη και σιωπηλή τις ώρες της μέρα και της νύχτας, ιδίως της νύχτας, που δεν σε έβλεπα. Εγώ δεν ξέρω τι θα πει έρωτας και όσα λένε γι' αυτόν. Ξέρω μόνο ότι δεν μπορούσα να μην σε βλέπω, να μην σε ακούω να μιλάς, να μην σε ακουμπώ. Έπεφτα το βράδυ να κοιμηθώ και περίμενα πότε θα ξημερώσει, να πλυθώ να ντυθώ και να έρθω στο Γραφείο να πω καλημέρα σ' όλους, δηλαδή σ' εσένα, κι έπειτα πήγαινα στο καφενείο που είχαμε καθίσει την προηγούμενη μέρα και περίμενα πότε θα έρθει μεσημέρι να μαζευτούμε όλη η παρέα πάλι μαζί στο εστιατόριο της Λέσχης, να βρεθώ πάλι απέναντί σου, δεν με ένοιαζαν οι άλλοι ούτε παρακολουθούσα τι έλεγαν, ήταν σαν σκιές, μόνο εσύ υπήρχες, παρακολουθούσα τα μάτια σου πότε θα με δουν ότι υπάρχω εκεί, τα χείλη σου να μιλούν, τα χέρια σου να κινούνται. Ήταν μια εμμονή που δεν μπορούσα ούτε ήθελα να ερευνησω, μια τρέλα απ' την οποία δεν ήθελα ν' απαλλαγώ. Αν με ρωτούσαν αν σ' αγαπώ δεν θα ήξερα τι να απαντήσω. Εγώ αγαπούσα τον άντρα μου που καθόταν δίπλα μου στο τραπέζι. Εσύ ήσουν κάτι άλλο. Ένα κομμάτι του εαυτού μου. Ζούσα μόνο την ημέρα, όσο σε έβλεπα. Δεν

μ' ενδιέφερε τι έκανες την νύχτα. Είχα ακούσει πως κάθε τόσο ερχόταν μια κοπέλα από την Αλεξανδρούπολη και κοιμόσασταν σ' ένα Ξενοδοχείο μια δυο νύχτες μαζί. Δεν μ' ένοιαζε, αρκεί που την ημέρα ήσουν απέναντί μου, δικός μου. Ήταν μια τρέλα, ένα πάθος, δεν ξέρω τι άλλο να πω».

«Τώρα να σου εξομολογηθώ και εγώ. Για την κοπέλα. Πράγματι, ήταν αλήθεια. Στην Δράμα είχα έρθει παρασημοφορημένος παλαίμαχος, πριν απολυθώ, τότε στο τέλος του Εμφυλίου. Υπηρέτησα δύομισι χρόνια, ως έφεδρος Ανθυπολοχαγός Μηχανικού ειδικευμένος στον ναρκοπόλεμο. Η διμοιρία μου, τριάντα στρατιώτες, ξεκληρίστηκε, άλλοι με κομμενα πόδια άλλοι νεκροί, σηκώνοντας νάρκες πρώτα από τα βουλγαρικά και μετά από τα αλβανικά σύνορα. Στο τέλος, στη υψηλότερη κορυφή του Γράμμου, σε υψόμετρο 2520 μέτρα, είχαμε απόμεινει δύο στρατιώτες ακέραιοι και εγώ που εκεί τραυματίστηκα στο πόδι. Με πήγαν στο στρατιωτικό Νοσοκομείο στα Γιάννενα, όπου και έμεινα δύο μήνες. Τότε ήρθε και με περιποιόταν όλο αυτό το διάστημα, μένοντας σε ένα ξενοδοχείο, μια κοπέλα που είχα γνωρίσει στην Αλεξανδρούπολη, σε μια αποστολή μου, όπου και είχαμε ζήσει μια εβδομάδα μαζί. Έκτοτε, σε όλο το διάστημα της θητείας μου, αλληλογραφούσαμε. Ήτανε μια σχέση περισσότερο φιλική και στοργική και λιγότερο ερωτική, που διατηρήθηκε με αλληλογραφία και όταν απολύθηκα και κατέ-

βηκα στην Αθήνα. Όταν της έγραψα ότι μετατίθεμαι στην Δράμα, ενθουσιάστηκε, και ερχόταν από την Αλεξανδρούπολη κάθε δεύτερο Σαββατοκύριακο. Είχα λοιπόν σεξουαλικό σύντροφο, όπως είχες και εσύ τον άντρας σου. Άρα δεν ήταν η σωματική επαφή που μας συνέδεε. Ήταν κάτι άλλο βαθύτερο. Εγώ σε θεωρούσα δημιούργημά μου κι εσύ δημιουργό σου. Δεν ήταν έρωτας, δεν ήμασταν εραστές. Δεν ήταν ερωτική η σχέση μας αλλά, όπως είπα, υπαρξιακή, πέρα από φυσικούς νόμους και κοινωνικούς θεσμούς. Πολύ αργότερα έγραψα ένα δοκίμιο σχετικό με την διαφορά της ερωτικής σχέσης από την υπαρξιακή, χρησιμοποιώντας και τα λόγια που έγραψες και στα δύο γράμματα που μου είχες στείλει στην Δράμα. Το δοκίμιο λέει, με λίγα λόγια, ότι και οι δύο σχέσεις εκφράζονται με την λέξη «αγάπη», αλλά με αυτή τη λέξη εκφράζεται κάθε συναισθηματικός δεσμός. Λέμε π.χ. πατρική αγάπη, μητρική αγάπη, αδελφική, φιλική, συγγενική αγάπη, αγάπη για τις τέχνες, την φύση, τα ζώα, «τον πλησίον», τους αλλοδαπούς, κ.λπ. Η ερωτική σχέση εξαντλείται με την σεξουαλική επαφή, και στην περίπτωση που ακολουθήσει γάμος, μετατρέπεται σε ενδιαφέρον και στοργή του ενός προς τον άλλον. Στην υπαρξιακή σχέση η σεξουαλική επαφή παρέλκει. Σ' αυτήν προέχει η αδήριτη ανάγκη του ενός να βρίσκεται κοντά στον άλλον, να τον βλέπει, να τον ακούει, να του μιλά, να τον αγγίζει, να τον αναπνέει. Περίπου ό,τι

έγραφες στα δυο γράμματά σου. Δεν μπορεί να ζήσει ούτε στιγμή χωρίς αυτόν. Τον αισθάνεται σαν μέρος του εαυτού του που πρέπει συνεχώς να βρίσκεται δίπλα του. Όταν αυτό δεν συμβαίνει, υποφέρει νοιώθει ένα εσωτερικό κενό, δεν ενδιαφέρεται για τίποτα, πέφτει σε κατάθλιψη, δεν μπορεί να αναπνεύσει, να εξακολουθεί να ζει. Μαζί του βρίσκεται σε έναν άλλον κόσμο, ιδιωτικό, όπου οι άλλοι άνθρωποι, ακόμη και οι συγγενείς ή φίλοι, φαίνονται παρείσακτοι. Μπορεί να μιλά σ' αυτούς αλλά ό,τι λέει απευθύνεται αμέσως η εμμέσως σε εκείνον. Πρόκειται για σχέση αρχετυπικής μορφής. Πέρα από την ανθρώπινη βούληση και συνείδηση. Μια ορμέφυτη τάση επανενσωμάτωσης μετά την επέμβαση του καλού Θεού στην πλευρά του Αδάμ. Ερωτική ήταν η σχέση της λαίδης Τσάτερλευ (του Ντέιβιτ Λώρενς) για τον κηπουρό της. Υπαρξιακή ήταν η σχέση του Μπραμς για την Κλάρα Σούμαν.

«Ενδιαφέρον. Θα ήθελα να το διαβάσω. Τώρα να σου πω ότι όταν έγινε εκείνος ο μεγάλος σεισμός τα μεσάνυχτα του καλοκαιριού, και πεταχτήκαμε όλοι απ' το κρεβάτι, ο Αδάμ έτρεξε κάτω απ' το δοκάρι της πόρτας κι εγώ έτρεξα στο ανοιχτό παράθυρο και φώναζα τ' όνομά σου, λες και το σπίτι σου ήταν δίπλα και όχι πολλά τετράγωνα μακριά. Δεν ξέρω αν φώναζα για να με σώσεις ή για να ιδωθούμε για τελευταία φορά.»

«Κι εγώ πετάχτηκα απ' το κρεβάτι και μισόγυ-

μνος έτρεχα κάπου ένα τέταρτο μέχρι να φτάσω σπίτι σας. Όταν το είδα ακέραιο και το φώτα αναμμένα, γύρισα πίσω ήσυχος. Τι τα θες. Η ζωή μας είναι μια σειρά ανεπανάληπτες στιγμές. Και εμείς εκείνες τις στιγμές δεν τις εξαντλήσαμε. Έλεγα μέσα μου “αύριο”. Αλλά το “αύριο” δεν ήρθε ποτέ. Αυτό για μένα ήταν ένα τραύμα που σημάδεψε την υπόλοιπη ζωή μου, μέχρι σήμερα. Από την άλλη σκέφτομαι πως αν τις είχαμε εξαντλήσει, αν σε είχα σφίξει επάνω μου να γίνουμε ένα σώμα όπως ήθελα, ίσως συνέβαινε μια άλλη παγκόσμια αντιστροφή. Σοφή η διαίσθηση του Μιχαήλ Άγγελου, που εκεί στον τρούλο της Καπέλα Σιξτίνα, το απλωμένο δάχτυλο του Θεού δεν ακουμπά το απλωμένο δάχτυλο του ανθρώπου. Και όταν, τέλος, έφευγα πολίτης πια, στο σταθμό του τρένου, και ήρθε όλη η παρέα να με αποχαιρετίσει γιατί ήταν γνωστό ότι είχα κλείσει ένα πολυετές συμβόλαιο, ως μηχανικός, με μια πολυεθνική Εταιρεία για έργα στο εξωτερικό, εσύ δεν ήρθες. Σε κατάλαβα. Ούτε εγώ θα άντεχα να σε αποχαιρέτισω για πάντα.»

Χτυπά το τηλέφωνό της. Το ανοίγει

«Είναι η κόρη μου. .. “Ναι, τι θέλεις... Είμαι σε ένα γνωστό μου σπίτι... Δεν θα σας δίνω και αναφορά... Ο ψυχίατρος μού είπε να έχω κοινωνικές σχέσεις... Με όποιον θέλω... Με πήραν με αυτοκίνητο και θα με φέρουν με αυτοκίνητο... Ναι, καλά...”»

Το κλείνει.

«Ανησύχησε. Όταν δεν έρχονται σπίτι, εκείνη ή ο γιος μου, με παίρνουν τηλέφωνο. Πρώτη φορά βγαίνω χωρίς να με συνοδεύει ένας από τους δυο. Αυτή η υπερπροστασία με ενοχλεί. Θα τα βάλουν πάλι με την γυναίκα που μένει μαζί μου. Έπειτα, ξέρω, θα τηλεφωνήσουν στον ψυχίατρό μου που έρχεται κάθε βδομάδα και με κουράρει σπίτι. Και αυτός θα με ρωτήσει αν ενοχλήθηκα που ήρθα σ' εσένα –του είχα πει την ιστορία μας– αν μετάνιωσα, αν είπα κάτι που δεν ήθελα, ή, αν δεν είπα κάτι που ήθελα και τα διάφορα τέτοια. Τα ξέρεις αυτά με τους ψυχιάτρους. Δεν μ' ενδιαφέρει. Τα παιδιά μου είναι μεγάλα, τα εγγόνια μου επίσης, τώρα πρόκειται να αποκτήσω και δισέγγονο. Όλοι κάνουν τη ζωή τους. Μπορώ κι εγώ να κάνω την δική μου. Είπες πως η ζωή μας είναι μια σειρά ανεπανάληπτες στιγμές. Πράγματι. Και οι στιγμές που περνάμε τώρα οι δυο μας είναι ανεπανάληπτες. Δεν ξέρω αν τις εξαντλούμε».

Έκλεισε τα μάτια, σκέπασε για λίγο το πρόσωπό της με τις παλάμες της και έπειτα συνέχισε.

«Σου είπα, πολλές φορές πριν, τις λέξεις “δεν θυμάμαι”. Ίσως έπρεπε να πω, “δεν θέλω να θυμάμαι” και αυτά που είπες και αυτά που, σκόπιμα, δεν είπες. Όπως, παραδείγματος χάριν, όταν γυρίζαμε με το τζιπ από το χωριό και σταματήσαμε σε εκείνο το πανδοχείο. Και ανεβήκαμε στο δωμάτιο. Και... ποιος

Μιχαήλ Άγγελος και ποια αντιστροφή...».

Σταμάτησε λίγο και σκούπισε τα δακρυσμένα μάτια της.

«Δεν ξέρω αν έκανα καλά που ήρθα εδώ. Δεν ξέρω αν θα ξανάρθω. Οι ανεπανάληπτες στιγμές... Πάντως θα εξακολουθήσω να σου τηλεφωνώ, όπως έκανα πριν έρθω. Τώρα φώναξε σε παρακαλώ τον οδηγό σου να με πάει πίσω».

«Τόσο γρήγορα; Έχουμε κι άλλα να πούμε. Θα σου δείξω και τις φωτογραφίες της Δράμας».

«Σε παρακαλώ...».

Πέρασε ένας μήνας σιωπής. Επειδή η γηραιά κυρία του τηλεφωνούσε τακτικά κάθε βδομάδα αργά το βράδυ, είχε αρχίσει να ανησυχεί. Έτσι, όταν χτύπησε το τηλέφωνο και είδε τον αριθμό της σήκωσε το ακουστικό με αγωνία. Του μίλησε μια βραχνιασμένη ανδρική φωνή:

«Λέγομαι Άγγελος και είμαι γιος της Ινώς. Η μητέρα μου πέθανε πριν είκοσι μέρες από καρδιακό επεισόδιο. Εγώ δεν σας ξέρω. Φαίνεται όμως ότι η μητέρα μου σας ήξερε γιατί μέσα στο συρτάρι του κομοδίνου της βρήκαμε έναν κλειστό φάκελο με το όνομά σας, το τηλέφωνό σας, και σε παρένθεση τη φράση “Να σταλεί όταν πεθάνω”. Δεν έχει διεύθυνση. Εκτελώντας την επιθυμία της θέλω να σας τον στείλω. Παρακαλώ, δώστε μου την διεύθυνσή σας».

Του την έδωσε. Ο φάκελος, που ήρθε σε λίγες μέρες, είχε μέσα ένα μικρό χαρτί με τρεις φράσεις: «Αγαπημένε μου, όλη μου η ζωή ήταν οι λίγοι καλοκαιρινοί μήνες στην Δράμα, όσην ώρα με κοίταζαν τα μάτια σου. Και εκεί που θα πάω, θα περιμένω στον Σταθμό, κάθε μέρα, όλα τα τραίνα που έρχονται. Κάποιο θα είναι το δικό σου.»

Προς μαθηματικούς

Οι φίλοι

Αγαπημένε μου μυστικέ αδελφέ,

Όταν ενηλικιωθήκαμε και εσύ πήρες το δρόμο για την Ανατολή και εγώ για την Δύση, και χαθήκαμε, έκανα πολλές προσπάθειες να σε βρω να συμπράξουμε αλλά όλες απέτυχαν. Έτσι το σημερινό σου γράμμα αποτέλεσε μεγάλη και ευχάριστη έκπληξη.

Με ρωτάς πώς είμαι και πώς ζω. Το πρώτο δεν με δυσκόλεψε. Πήγα στον καθρέφτη του μπάνιου μου και κοιτάχτηκα. Θυμάμαι ότι γύρω στα 14 ή 15 μου, τότε που έγραφα τα φλογερά ποιήματά μου, είχα σχεδιάσει με μολύβι σε ένα χαρτί το πρόσωπό μου όταν θα γέρναγα. Μακριά άσπρα γένια και μουστάκι, μακριά άσπρα μαλλιά που έπεφταν στους ώμους μου, ρυτίδες στο μέτωπο, στις άκρες των ματιών και ένα ύφος λύπης συμβατό με τα τεκταινόμενα εκείνης της εποχής. Βέβαια είχα φανεί πολύ επεικής. Τώρα μαλλιά έχω ελάχιστα, οι ρυτίδες του μετώπου είναι πιο βαθιές, γένια δεν έχω, οι ρυτίδες στα μάτια έχουν αντικατασταθεί με σακούλες κάτω απ' τα μάτια που

εξακολουθούν να είναι γαλανά αλλά χωρίς να έχουν ακόμη θολώσει όπως συμβαίνει στους γέρους. Το σώμα μου δεν φαίνεται στον καθρέφτη του μπάνιου αλλά είμαι αδύνατος, όπως τότε, ούτε στομάχι ούτε κοιλιά, γύρω πάντοτε στα 48 κιλά. Έχω ακόμη στο σεντούκι μου τον χιτώνα και τα σανδάλια μου που πριν αρχίσω να σου γράφω τα δοκίμασα και μάλλον μου έρχονται ακριβώς. Βέβαια περπατώ αργά, ακόμη χωρίς βακτηρία, αλλά πάντως έχω μία στην άκρη για παν ενδεχόμενο.

Τώρα το πώς ζω. Η ερώτηση είναι σύνθετη. Εννοεί το πώς ψομίζομαι και το πώς, παρά ταύτα, εξακολουθώ να επιζώ, ενώ σήμερα ένας έντιμος όπως εγώ θα έπρεπε να έχει πεθάνει.

Θα προσπαθήσω να σου απαντήσω και στα δυο. Κατ' αρχάς, μετά τις ιστορίες που θα έχεις ασφαλώς διαβάσει, στα γεύματά τους οι άνθρωποι με προσκαλούν να βρίσκομαι μαζί τους στο τραπέζι. Δεν έχω παρά να διαλέξω. Και όταν λέω γεύματα δεν εννοώ το πρωινό, εννοώ το μεσημεριανό και το βραδινό, που αντικατέστησαν το παλαιότερο το απογευματινό, συνήθως των επτά. Όπως υποστηρίζουν οι γιατροί, η τροφή δεν επιτρέπεται να συγκεντρώνεται μόνο σε ένα γεύμα, το απογευματινό, γιατί βαραίνει τότε το στομάχι και δεν μπορείς να κοιμηθείς. Παρίσταμαι, λοιπόν, και συντρώγω. Βέβαια, αν μια γυ-

ναίκα μαγειρεύει καλά, δεν είναι σωστό να πηγαίνω συχνότερα σ' αυτήν αγνοώντας τις άλλες. Ούτε να πηγαίνω μόνο στα πλούσια γεύματα αγνοώντας τα πτωχά, –βέβαια κάποτε είχαμε μιλήσει για γκαμήλες, αλλά έλα όμως που ξαφνικά προκύπτει ο Ιωσήφ; Γι' αυτό τα πλούσια γεύματα τα εξετάζω κατά περιπτώσιν. Και όλες οι επισκέψεις μου γίνονται μεσημέρι, γιατί το βράδυ πίνω μόνο ένα φλιτζάνι τσάι του βουνού και μία φρυγανιά μικρή με βούτυρο, από αυτά που έχουν λίγα λιπαρά ή καθόλου.

Αυτά για το φαγητό, δηλαδή το πώς ψωμίζομαι –γιατί στην ηλικία μας δεν έχουμε κάτι άλλο ανάγκη.

Τώρα γιατί εξακολουθώ να ζω. Αιτία είναι ο φίλος μου.

Είμαστε γνώριμοι από παλιά αν και όχι σύγχρονοι. Κι οι δυο γεννηθήκαμε περίεργα, όπως λεν στα βιβλία οι βιογράφοι μας. Κι οι δυο θητεύσαμε σε τόπους απόμακρους μυστικούς. Κι οι δύο περπατήσαμε στη θάλασσα (αλλού ήταν ρηχά τα νερά, αλλού βαθύτερα, αλλού πολύ βαθιά και με κύματα... ε, τέλος πάντων βυθιστήκαμε μέχρι τον αστράγαλο αλλά ψάρια, πολλά ψάρια αγαπητέ αδελφέ, πολλά και λίγο επικίνδυνα). Ακόμη, κι αυτόν και εμένα μας χαιρέτησε με τ' όνομά μας ο ποταμός, κι αυτός κι εγώ βοηθήσαμε πτωχούς τω πνεύματι, κι αυτός πρω-

τοστάτησε στην κηδεία μου κι εγώ πρωτοστάτησα στην δική του. Έπειτα χωρίσαμε τον χρόνο στα δύο, μισό πήρε αυτός και μισό εγώ, αφήνοντας μια στενή λωρίδα για τους μη έχοντες.

Ζούσαμε έτσι ειρηνικά αλληλοσυντηρούμενοι. Βέβαια, κατά καιρούς, ξεπετάγονταν εδώ κι εκεί παρείσακτοι. Ζογκλέρ, καθένας με τα δικά του ταχυδακτυλουργήματα. Βέβαια αυτά τα ζογκλερίσματα τα είχαν συνηθίσει όλοι και έτσι δεν πήγαινε κανείς. Μέχρι που κάποιος από αυτούς άρχισε να ταχυδακτυλοουργεί με ανθρώπους. Τους έπιανε στο ένα χέρι, τούς γύριζε ανάμεσα στα δάχτυλα σαν νόμισμα, τους πέταγε ψηλά και τους ξαπόστελνε –ενώ στο άλλο χέρι έτρεχαν τα αίματα– σε τόπους μαγικούς αιώνιας ηρεμίας, ή, με τερψιλαρύγγια τερψιστομάχια και τερψισκέλια. Τώρα εσύ ξέρεις πόσο οι άνθρωποι είναι δυστυχημένοι. Μπροστά σε τέτοιες υποσχέσεις τι να το κάνεις το εκ δεξιών; Όταν μάλιστα για το εξ αριστερόν, που θα ήταν μια ενδιάμεση λύση, δεν λες τίποτα.

Τέλος πάντων, οι μαθητές του φίλου μου, γυναίκες και άνδρες, ήταν γόνιμοι και οχυρωμένοι πίσω από το ό,τι εκείνος έφα, και συγχρόνως μεταλασσόμενοι συνεχώς επικράτησαν σημαδεύοντας τους αιώνες, ενώ οι δικοί μου, άκληροι, άλλοι θυσιαζόμενοι κι άλλοι φιλολογούντες, κατάντησαν, διχασμέ-

νοι για έναν συμπλεκτικό σύνδεσμο, να επιζούν, αλλά σε λίγο ως μειονότητα.

Κάπως έτσι επιζώ και εγώ. Κατά καιρούς στέλνω αντιπροσώπους μου, καλά παιδιά, αλλά τι να σου κάνουν κι αυτά όταν μάλιστα τελευταία παρουσιάστηκε κι ένας τρίτος, αυτόμολος της παράταξης του φίλου μου αυτός, που ούτε λίγο ούτε πολύ, μας αμφισβήτησε και τους δυο. Στην αρχή δεν δώσαμε σημασία, ανθρώπινος είναι ο πειρασμός, κάποτε μας σκανδάλισε και εμάς εκεί στην έρημο. Αλλά αυτός επέμεινε, μάζεψε και κάποιους άλλους αιτιοκράτες και μας διέγραψε και τους δυο. Καταλαβαίνεις την ταραχή μας. Τόσα μαρτύρια και κόποι, τόσες χιλιάδες τόμοι στα ράφια και τα κομοδίνα και να σου λέει πως όχι, δεν υπήρξες ποτέ.

Τέλος πάντων, επειδή παρόμοια τέτοια φαινόμενα είχαν παρουσιαστεί και πριν απ' τη γέννησή μας, επί πλασματικών προπατόρων μας, που αντιδρώντας σ' αυτά πέρασαν στα μουσειά, αποφασίσαμε να μην αντιδράσουμε δυναμικά (οι πόλεμοι δικαιώνονται από το πλήθος των θυμάτων τους) κι έτσι προσποιούμαστε πως δεν ανησυχούμε και πως η μεγαλοσύνη μας φιλοξενεί εκτός από τον κουρέα και όλους τους αρνητές μας.

Όπως ξέρεις αγαπημένε μου, για μας τους εμπο-

ρευάμενους οι καιροί είναι δύσκολοι. Γιατί, σου λέει, να πάρω το κρυστάλλινο και όχι το πλαστικό που είναι ελαφρότερο έχει χρώμα δεν σπάει εύκολα και είναι και πιο φτηνό;

Αυτά τα λίγα σχετικά με εμένα.

Τώρα τα δικά σου. Μου γράφεις ότι σταδιοδρομήσες ως ιεροκήρυκας και τώρα πια που γέρασες ασχολείσαι με την κηπουρική. Πάντα σου ήσουν ρομαντικός, αλλά και φυσιολάτρης και φιλανθής. Θυμάμαι ότι στο παράθυρο του δωματίου σου είχες μια γλάστρα με βασιλικό που την περιποιόσουν ιδιαίτερα. Ίδια γλάστρα με βασιλικό είχα στο παράθυρό μου και εγώ, αλλά για τα κουνούπια. Παρότι δίδυμοι δεν διαφέραμε μόνο σ' αυτό.

Εντάξει λοιπόν «ιεροκήρυκας», αλλά σε ποιο ακροατήριο; Γιατί, στην αρχή κι εγώ στράφηκα προς Πτολεμαίους αλλά εκεί ήταν αδύνατον να θυμάσαι ποιος σκότωσε ποιον και το ψωμί δεν έβγαινε.

Από την άλλη, το «ιεροκήρυκας» μου θύμιζε το σχολικό μας επεισόδιο, τότε που ψάχναμε στα βιβλία αναζητώντας απαντήσεις στα καυτά ερωτήματα της ηλικίας, και αποταθήκαμε στον θεολόγο του Λυκείου μας, γνωστού από τις διαλέξεις και τα βιβλία του. Φαντάζομαι να θυμάσαι τις λεπτομέρειες. Ότι μας

ζήτησε να του γράψουμε σε ένα χαρτί τις απορίες μας και εσύ ξενύχτισες συμπληρώνοντας δύο σελίδες με ερωτήματα, ενώ εγώ έγραψα μόνο, σ' ένα μικρό χαρτί, ex nihilo nihil. Και θυμάσαι πόσο γελάσαμε με τις γραπτές απαντήσεις του, σε εσένα μεν ότι έχεις διαβάσει λάθος βιβλία και σου παρέθετε ένα τεύχος με μαθήματά του στο Κατηχητικό, σ' μενα δε έγραψε μόνο ότι είμαι «ανεπίδεκτος μαθήσεως» χωρίς κανένα άλλο σχόλιο. Είμαι βέβαιος πως δεν θα ήσουνα ιεροκήρυκας τέτοιου τύπου.

Θα ήθελα όμως να μου γράψεις λεπτομέρειες από την σταδιοδρομία σου, όπως και τι φυτεύεις και περριποιείσαι τώρα στον κήπο σου και πόσο αισθάνεσαι ασφαλής απ' αυτό. Εγώ την γλάστρα με τον βασιλικό εξακολουθώ να την έχω στο παράθυρό κι έτσι δεν κινδυνεύω απ' τα κουνούπια.

Αυτά και σε χαιρετώ.

Η διαθήκη

Είχα αφήσει ρητή εντολή. Ο Η κηδεία μου να γίνει με πάσαν επισημότητα και θεία δαπάνη. Δηλαδή θα τελετουργούσε ο Αρχιεπίσκοπος (αυτός που με είχε αποδείξει, αλλά τώρα φορώντας χρυσοποίκιλτα αναστάσιμα άμφια), ο Διάκος θα κρατούσε την πλαστική αγιαστούρα με το άλαλον ύδωρ, ο Αρχιεπίσκοπος θα βουτούσε μέσα τον βασιλικό και θα έραινε το εκκλησίασμα αλλά και τα πλήθη, και όσα συμφωνούσαν και όσα διαφωνούσαν για το que, και τα παρόντα πλήθη και τα μέλλοντα, όλοι συγγενείς, πρώτου, δευτέρου, τρίτου μέχρι τρισεκατομμυριοστού βαθμού. Φυσικά, ο αριστερός ψάλτης θα ήταν Μήλιος και ο δεξιός Αθηναίος. Θα έρχονταν και οι γυναίκες που είχα αποδιώξει από τον κήπο μου (δικός μου ήταν), εκείνες με τα νόθα παιδιά, και εκείνες που σαν μοσχοφόρος οδήγησα σε άσυλα όταν ο έρωτάς μας, παρότι έφτανε σε κορύφωση, εμείς εξακολουθούσαμε να είμαστε δύο. Στη μεσαία καρέκλα θα καθόταν η μοιχαλίσ ως Μόνα Λίζα (μπαμπόγρια πια αλλά με το ίδιο υπαινικτικό χαμόγελο), και στις δύο

καρέκλες αριστερά και δεξιά της οι δύο πρώτοι αιμομίκτες γιοι της.

Στο φέρετρό μου (κι αυτό από ξύλο άσηπτο, κατ' άλλους ξύλο σιτίμι) θα είχαν επικολληθεί οι διακρίσεις μου, κορδέλες χρωματιστές, πολύχρωμα σιρίτια, όλα σε μήκη και χρώματα ανάλογα με το πόσα τα κομμένα χέρια και τα κομμένα πόδια, και όλα τα αναπηρικά καροτσάκια (τόρα ηλεκτροκίνητα). Όταν το καπάκι της κάσας θα γέμιζε, θα κολλούσαν τα σιρίτια στα πλαϊνά. Τώρα, αν και αυτά δεν έφταναν, ε, κακό δικό τους, κάποιοι θα έμεναν αμνημόνευτοι.

Έξω, οι μπάντες θα παιάνιζαν τους επισήμους, καθώς θα έρχονταν, δηλαδή εμένα με διάφορα πρόσωπα, τις επιτυχίες μου, τις αρετές μου, αλλά και τις κακές τύχες μου (τις κακές τύχες, που ενώ είναι κοινό χαρακτηριστικό κάθε συμπεριφοράς ατόμων ή οργανωμένων ομάδων, ο έξυπνος αριθβίστας, το θεώρησε σπάνιο και το ανήγαγε σε φιλοσοφικό όρο).

Βέβαια, πρώτος θα ερχόταν ο εκπρόσωπος της ανανηψιάσης Ανατολής και η μπάντα θα του έπαιζε ελαφρολαϊκό για να ικανοποιήσει τα αντίστοιχα πλήθη, μετά θα ερχόταν ο εκπρόσωπος της ανατέλλουσας Δύσης και η μπάντα θα τον παιάνιζε Ave Maria (του πλήθους σταυροκοπούμενου ανάποδα), μετά οι εκπρόσωποι δογμάτων, θρησκευμάτων, χρωμάτων, χρημάτων, οι Πρόεδροι κάθε Συμβουλίου, Συνέλευσης, κομμάτων, κινημάτων, και Βου-

λής, εκλεγμένης αλλά και μη –οπότε η μπάντα έβρισκε ευκαιρία να καθαρίσει και να σκουπίσει απ’ τις ψιχάλες τα όργανά της.

Τότε λοιπόν, που όλα θα είχαν τακτοποιηθεί (στα σφραγισμένα βαγόνια όρθιοι ιδρώτες τόσοι, καθήμενοι –σε μπόγους– ιδρώτες τόσοι και η ατμομηχανή έβγαζε το πρώτο της αγκομαχητό), θα άρχιζε η τελετή. Ο αριστερός ψάλτης θα μουρμούριζε το κλαψούρισμα, ο δεξιός ψάλτης θ’ αντιφωνούσε, μετά θα άρχιζε το πόσο Άξιον έστι, (και όχι εστί), πηδώντας βέβαια παραγράφους γιατί ο χρόνος της τηλοψίας είναι περιορισμένος, το εκκλησίασμα θα σταυροκοπιούνταν όπου έπρεπε (καλά και ανάποδα), οι ψάλτες θα άλλαζαν από δεξιά σε αριστερά και τούμπαλιν ανάλογα με τις απαιτήσεις του ψαλμού, εντωμεταξύ το τραίνο με τους ιδρώτες θα εξακολουθούσε να ταξιδεύει πολλοί ηλικιωμένοι και ασθενείς θα αποδημούσαν εις Κύριον, κ.λπ.

Ενώ λοιπόν όλα τα είχα καταγράψει λεπτομερώς, ξαφνικά και αναπάντεχα, φέρνουν εκείνον σηκωτό απ’ τις μασχάλες, τον στήνουνε μπροστά στην κάσα (στο φέρετρο, θέλω να πω), «Να προσκυνήσεις» του λένε. Και ακολουθεί ο εξής διάλογος:

ΑΥΤΟΣ . Μα εγώ είμαι αυτός....

ΑΥΤΟΙ. Βλάσφημε. Θα γράψεις τον Εθνικό Ύμνο σε πέντε γλώσσες.

ΑΥΤΟΣ. Τον έχω γράψει σε επτά (αγγλιστί, αραβιστί, γαλλιστί, να γερμανιστί, ιταλιστί, ρουμανιστί και τουρκιστί) αλλά δεν έχουν χρόνο να τον διαβάσουν. Τουλάχιστον αν μου λύνατε τα χέρια θα μπορούσα κάνω μερικές διορθώσεις...

ΑΥΤΟΙ. Τις διορθώσεις θα τις κάνουμε εμείς στις Βουλές και τις Συνόδους. Εσύ πρέπει να ξαναγράψεις τα πρωτότυπα.

ΑΥΤΟΣ. Μα εγώ δεν γνωρίζω τον νεκρό. Ήμουν περαστικός. Είδα κόσμο, άρρωστους, ανάπηρους, τρελούς, μοτοσικλετιστές, DJδες, αρτίστες διάσημες, αλλά και μουσικούς του Τσέμπαλο με περούκες, είχε και φωτιά στην αυλή και είπα να σταθώ να ζεσταθώ και να καταλάβω τι συμβαίνει.

ΑΥΤΟΙ. Άσ' τα αυτά. Υπάρχουν μάρτυρες που σε έχουν δει μαζί του, και με άλλους συνωμότες που τώρα δεν τους βλέπουμε εδώ. Θα έχουνε κρυφτεί. Αλλά θα τους ξετρυπώσουμε και αυτούς και τα λαθρόβια βιβλία τους. Αυτά που θα γράψουν. Λέγε λοιπόν πού πήγαινες.

ΑΥΤΟΣ. Εγώ πήγαινα να εκτελέσω την οφειλή που μου είχε θυμίσει ο άνθρωπος πριν πεθά-

νει, να θυσιάσω Αλεκτρύονα. Αλλά πού να βρεις τώρα Αλεκτρύονα. Τους έχουνε μαζέψει στα πτηνοτροφεία. Μόνο έναν αλέκτωρα βρήκαμε και άρον άρον τον σηκώσαμε στη μάντρα να φωνήσει.

ΑΥΤΟΙ. Ωστε ομολογείς ότι τον ήξερες.

ΑΥΤΟΣ. Όχι. Ήξερα τον άνθρωπο. Και ήμουν και αγαπημένος του. Γι' αυτό και μόνο εγώ ετόλμησα το ερώτημα τί έστιν –και απάντηση δεν πήρα. Τον άνθρωπο. Τον νεκρό, σας είπα, δεν τον γνωρίζω.

ΑΥΤΟΙ. Όλοι αυτό λέτε. Όσο ζούσε τρέχατε πίσω του και σας μοίραζε λόγους και υποσχέσεις και συσσίτια και αφέσεις και έκ δεξιῶν. Τώρα που πέθανε παριστάνετε τους ανήξερους τους αθώους και του λόγου και του πνεύματος και του αίματος. Αλλά δεν θα σας περάσει (είτε με -ν είτε χωρίς -ν, είτε ψηφήσατε «ναι» είτε «όχι»), είτε ενδώσατε είτε δεν ενδώσατε, είτε με ημίψηλο, σκούφο, ή καλυμμαύκι) μια φάρα είσαστε. Χειροκροτητές, προσκυνητές, αναχωρητές.

ΑΥΤΟΣ. Εγώ όχι. Εγώ γράφω ιστορίες για μικρά παιδιά και στριμώχτηκα εκεί μήπως μπορέσω να γράψω κάτι και γι' αυτόν. Αλλά τι να γράψω; Ανέβηκα εκεί στη μάντρα να δω. Μέσα, χρυσοποίκιλτοι κλαυθμοί και οδυρμοί, έξω

άνθρωποι στριμωγμένοι, σιωπηλοί, γυναίκες με τα μικρά παιδιά τους σηκωμένα στα χέρια για να δουν, κάποιον να γυρίζει στον διπλανό του και να λέει «Ρε, μπας και...», κάποιον να ρωτάει ψιθυριστά τον μπροστινό του «Είναι μακριά η Δαμασκός;» και ο άλλος να του απαντά, επίσης ψιθυριστά «Μα, στη Δαμασκό είμαστε» και άλλα τέτοια, –ίσως και κάποια ακατάλληλα για παιδιά, για τα οποία και μετανοώ. Λύστε μου λοιπόν τα χέρια. Τώρα θα γράφω παραμύθια για μεγάλους.

ΑΥΤΟΙ. Άργησες φίλε. Ότι γράφει δεν ξεγράφει. Όλοι αυτοί εδώ, μεγάλωσαν με τα παραμύθια σου.

ΑΥΤΟΣ. Τέλος πάντων, σας παρακαλώ, λύστε μου τα χέρια, αυτό είναι από τα άγραφα!

ΑΥΤΟΙ. Μα από τα άγραφα γράφεται η ιστορία.
Όσο για τα χέρια, έτσι έγγραφες τόσους αιώνες.
Τώρα δυσκολεύεσαι;

ΑΥΤΟΣ. Δυσκολεύομαι γιατί τώρα караδοκούν: ιδεοκάπηλοι και λογοκλόποι.

Αν είναι δυνατόν! Αυτό το επεισόδιο είναι εκτός χειρογράφου αλλά και ψευδέστατο. Εγώ ΑΥΤΟΝ τον είχα κάποτε στείλει να μου κάνει ένα θέλημα. Κι αυτός ανέβηκε στη σκιηνή και υποδύεται όλα τα πρόσωπα. Απαράδεκτο. Κάθε πρόσωπο έχει τον δικό

του ρόλο την δική του αντίσταση την δική του θυσία και την δική του ανάσταση. Γι' αυτό και είναι ανα-ντικατάστατο. Κι αυτός ο αθεόφοβος, πηδάει από το ένα κείμενο στο άλλο και από τον έναν αιώνα στον άλλον σαν να είναι αυτός ο δημιουργός τους. Καθαρή αντιποίηση τίτλου και λατρείας. Τέλος πάντων, των αγίων. Περιφρονώ και ΑΥΤΟΝ και ΑΥΤΟΥΣ και συνεχίζω.

Εκείνο που είχα ξεχάσει να γράψω είναι η από-τέφρωση. Και καλά, για τη μόλυνση της ατμόσφαι-ρας δεν υπάρχει θέμα. Επενέβησαν οι οικολογικές οργανώσεις και προστέθηκαν ειδικά μηχανήματα που φιλτράρουν τα μικρόβια και τις ψυχές (γι' αυτές τις φιλτραρισμένες ψυχές θα μιλήσω πιο κάτω) κι έτσι δεν μολύνεται το περιβάλλον. Αλλά το χώμα, το μεγάλο χώμα; Δεν το σκέφτηκε κανείς; Οι πόλε-μοι, και οι ιεροί και οι ανίεροι, έχουν σταματήσει, οι φόνοι γίνονται σε κλειστά διαμερίσματα και τα θύ-ματα τα διαλύουν σε μπανιέρες με οξέα. Ποιος θα θρέψει αυτό το χώμα; Να βγάλει το χορτάρι, το μη μου άπτου, τα οπωροφόρα δέντρα και ιδίως το έν μέσφ; Που πήγατε και το γευτήκατε και τώρα τρέχε-τε να βρείτε άκρη, που δεν υπάρχει (μια και είσαστε σε ταινία Μέμπιους) κι έμεινα έτσι μόνος, αιώνια, χωρίς να έχω κάποιον δίπλα μου, να συζητήσουμε,

να ψάξουμε για κάποια αλλαγή, μια λύση, που θα ευνοούσε όλους μας.

Αλλά εκτός από το χώμα είναι και ο παπάς, ο ψάλτης, ο λουλουδάς, ο μαρμαράς, ο σκαφτιάς, οι νέοι άνθρωποι που μεταφέρουν το φέρετρο, το καφενείο για τον καφέ της παρηγοριάς, κι έπειτα πάλι ο παπάς και ο ψάλτης για τα 40, για τον χρόνο, για τα ψυχοσάββατα. Κι άσε τ' άλλα τα σχετικά με την εκταφή και οστεοφύλαξη. (Για σκέψου. Και όλα αυτά για τις περίφημες τρεις μέρες!)

Είπα πως είχα ξεχάσει να γράψω για την αποτέφρωση. Ναι, αλλά στο Υ.Γ. 1 σημείωνα: Ο θάνατος (όχι ο αυτοκτονικός) είναι η απαρχή νέας ζωής. Γι' αυτό ετοιμάστε ένα βαλιτσάκι –εκείνο με τις ρόδες– και βάλτε μέσα τα χρειώδη, την οδοντόβουρτσα, την κάρτα την πιστωτική κ.τ.λ., αλλά, προσοχή, να μην ξεχάστε τον σκελετό. Χωρίς τον σκελετό δεν γίνεται τίποτα. Σε ποιόνε θα φορέσεις όλες τις καλές του πράξεις, τις Προεδρίες σε ευαγή Ιδρύματα, την γενναιότητά του στους πολέμους τους δίκαιους εναντίων των άδικων; Γιατί ποιος θα πει ότι εγώ ήμουν με τους άδικους; Όταν ο ένας με έκανε πέτρινο και ο άλλος μπρούτζινο, όταν ο ένας μ' έκανε τεράστιο να με σέρνουνε χιλιάδες δούλοι κι ο άλλος μπρελόκ... Και είπα άντε μπάτε όλοι μέσα και τσιμουδιά. Δεν χρειάζονται ούτε κόρακες ούτε περιστέρες, ούτε άλ-

λα τέτοια γραφικά. Κάπου θα τύχει να μπατάρετε κι ο σώζων εαυτόν.

Και στο Υ.Γ.2 εξηγούσα λεπτομερώς ποια είναι η διαφορά μεταξύ θαλάμου αποτέφρωσης και κρεματόριου. Στο κρεματόρια μπαίνεις γυμνός και την τέφρα σου την φτυαρίζουν αφού πρώτα σου πάρουν το όνομα για να το χαράξουν έξω στη μαρμάρινη πλάκα όπου θα γίνονται οι τελετές. Ενώ στον θάλαμο αποτέφρωσης μπαίνεις με το κουστουμάκι σου, η τέφρα σου περνάει τα σαράντα κύματα (πριν τη ρουφήξουν τα πιράνχας) και δεν γίνεται καμιά τελετή.

*(Ωχ! Πέρασεν η ώρα –κι έχω να κάνω και
εμετό. Θα συνεχίσω αύριο).*

Μετά λοιπόν το επεισόδιο, την αποτέφρωση, και τα Υ.Γ. 1 και Υ.Γ. 2, ας πάμε παρακάτω. Όπως είχα σημειώσει, μετά το στεντόρειο «Σήμερα...» (όποιος δεν άντεχε μπορούσε, ατιμωριτί, να βάλει ωτοασπίδες, ορισμένης μάρκας, που έβρισκε –δωρεά του ναού– στο παγκάρι, αφήνοντας –αν ήθελε– το ό,τι προαιρείται), ακολουθούσε μια ανέξοδη εξόδιος ακολουθία, όχι στεφάνια και κλαψουρίσματα, όχι κουβεντολίοι και πόσο αξιομακάριστος και πόσο αλήστου μνήμης. Και στις στάσεις, όπου η μπάντα του Δήμου αλλάζει παρτιτούρα και ο διάκος στήνει το μικρόφωνο μπροστά στον Αρχιεπίσκοπο (που

επιμένει, παρότι η ανακάλυψή του ανασκευάστηκε),
όχι σταυροκοπήματα αλλά ούτε κρυφές ματιές στο
ρολόι του χεριού. Μπόρα είναι θα περάσει.
Για το μαρμάρινο μνήμα έγραψα πιο πάνω...

*(Έγραψα; Σου έχω πει, μην με αφήνεις ανά-
σκελα. Το ταβάνι γεμίζει γρήγορα και δεν μπο-
ρώ να δω τι είχα γράψει νωρίτερα. Να με γρη-
ίξεις, όχι στο πλάι γιατί κι εκεί υπάρχει τοίχος
απέναντι, αλλά μπρούμυτα, μπρούμυτα, τα μά-
τια μου κλειστά στο μαξιλάρι.)*

Τέλος πάντων, το μνήμα δεν θα είναι ναϊδριο
ιωνικού ρυθμού που χτίζουμε οι νεόπλουτοι κι όπου
χωράνε τέσσερις και ο παππάς, εδώ μιλάμε για εκα-
τομμύρια αμαρτωλών. Θα είναι υπαίθριο σε στυλ
μακρόστενου βωμού όχι προσανατολισμένου σταθε-
ρά δύση-ανατολή όπως από καταβολής νεκρών, αλ-
λά δυνάμενου να περιστρέφεται προς κάθε πόλη
ιερή, όπως η Μέκκα, η Μόσχα, το Πεκίνο, το Τόκιο,
και όποιες πόλεις ευρωπαϊκές μεταλλαχθούν στο
μέλλον σε θρησκευόμενες, Η ταφόπλακα δεν πρέπει
να έχει καμιά εγχάρακτη γραφή, (όνομα ή σύμβολο)
ώστε να μην απαιτείται αντικατάσταση κάθε φορά
που πεθαίνω. Και να είναι μικρού πάχους ώστε να
μπορώ να την σηκώσω και να βγω, και όχι όπως τότε

που πήγα και την είδα βαριά και πρόλαβα, πριν με σταυρώσουνε στο ιερό, και το ‘σκασα απ’ την πίσω πόρτα.

Για τη ταφή, οι ιερείς να έχουν παραταχθεί (για τον Αρχιεπίσκοπο δεν μ’ ενδιαφέρει –από Καντερβουρίες άλλο τίποτα), η διμοιρία εις προσοχήν, τα πλήθη παρόντα, καθένας με το κόκκινο τριαντάφυλλο στο χέρι –αν δεν αρκούν οι τριανταφυλλιές ας είναι και πλαστικό–, με την ψαλμωδία πλήρη (εκτός, βέβαια, από το «χοῦς εἶ...»), και μετά οι γνωστοί κανονιοβολισμοί και τα πλήθη να αποσύρονται ησύχως.

Να ανοίξω εδώ μια παρένθεση για τις φιλτραρισμένες ψυχές που ανέφερα πιο πάνω –κακιά να ‘ταν η ώρα. Περιδιαβάζουν εδώ κι εκεί (*–Ακουσες Κωνσταντίνε μου...*) αναμνησκόμενες. Μία, τις νύχτες που κοιμότανε στο φως του καντηλιού, μικρό παιδί, κι ερχόντουσαν οι εφιάλτες, μικροί και αυτοί, να παίξουνε μαζί του, κι έβαζε τις φωνές και πεταγόταν απ’ το διπλανό κρεβάτι η γιαγιά και τον μισοξύπναγε και τον γύριζε στο άλλο πλευρό και του χάιδευε τα μαλλιά και σταύρωνε το μαξιλάρι τρεις φορές «Ιησούς Χριστός νικά και όλα τα κακά σκορπά» κι έπεφτε πάλι στον αθώο ύπνο. Η άλλη, όταν στο βαθύ σκοτάδι σερνότανε στο χώμα ναρκαλιεύοντας, και πίσω του, δεξιά κι αριστερά τα αγαπημένα παιδιά

της διμοιρίας του, που εκείνος είχε εκπαιδεύσει, και ξαφνικά, δεξιά, η λάμψη και ο κρότος και ο Νίκος τρία κομμάτια, και έπειτα αριστερά ο άλλος κρότος και η λάμψη, και ο Γιώργος με ένα πόδι να μπήγει την σύριγγα με την μορφίνη στο άλλο πόδι του με μόνο ένα υπόκωφο «ωχ» μην τους ακούσουν οι απέναντι και ρίξουνε φωτοβολίδα και τους σκοτώσουν όλους, κι έπειτα ο άλλος Γιώργος με το μoustάκι, και τέλος να γυρίζει πίσω με τρία από τα έξη του παιδιά, το ένα χωρίς χέρι. Η άλλη, όταν τον έκαγαν με το πυρακτωμένο σίδερο να πει τα ονόματα και η φωνή του, μην αντέχοντας τον πόνο ανέβαινε στο στόμα του να δραπετεύσει, μα τα σφιγμένα δόντια του δεν την άφηναν. Ας περιμένουν το αλλήλους περιπτυζώμεθα.

Η τελευταία μου εντολή αφορούσε την εκταφή. Η διαδικασία θα ήταν ίδια με της ταφής, με τις ακόλουθες διαφορές. Θα παρίστανται όλοι οι αρχηγοί, κομμάτων και δογμάτων, οι ιερείς κάτω από τα άμφια θα φορούν γιλέκα αλεξίσφαιρα, κι η διμοιρία θα παραταχθεί με εφ όπλου λόγχη, ώστε μην τύχει πάλι κάποιος ΑΥΤΟΣ και αρχίσουμε τα ίδια.

Έπειτα θα ανοιχτεί το φέρετρο, που βέβαια θα είναι άδειο με την μεταξωτή εσωτερική του επένδυση άγγιχτη, θα ακουστεί θαναμαστικά μέχρι τα πέρα-

τα της γης το «Α!» και θα ανάψουνε τα φώτα και τα κεριά.

Αυτά είχα γράψει, με μερικές διευκρινιστικές υποσημειώσεις, όπως π.χ. τα πυροβόλα των Υμηττών να είναι επί σκοπόν και τα τιμητικά αγήματα να έχουν τα ντουφέκια τους στο στήθος χιαστί –αφού θα έχουν πρώτα διπλώσει τις σημαίες και τα ιμάτια τριγωνικές τυρόπιττες και θα τις έχουν παραδώσει στις θεοτόκους. Αλλά τι συνέβη στον τελευταίο θανατό μου προ ημερών; –και είχα ένα κακό προαίσθημα. Μετά το «Α!» και τα ανάμματα των φώτων, ΑΥΤΟΙ αντί ν' ανάψουν τα κεριά και να ασπασθούν αλλήλους, ανάψανε τις θρυαλλίδες και τα ταχύκαστα, οι Υμηττοί και τα τυφέκια αρχίσανε τις αναστάσιμες βολές που όμως πια δεν ήταν άσφαιρες αλλά πυρηνικές, μέσα σε ελάχιστα λεπτά, (ίσως και δευτερόλεπτα) η γη έγινε παρανάλωμα, η ισορροπία διαταράχτηκε, οι υπόλοιποι πλανήτες έχασαν την τροχιά τους άρχισαν να κινούνται με φανταστικές ταχύτητες, πυρακτώθηκαν, συγκρούονταν μ' άλλους πλανήτες και αστέρες άλλων γαλαξιών, τα σύμπαντα τα υπόλοιπα, παράλληλα κι επίπεδα σαν το δικό μας που απέχουν από μας και μεταξύ τους χιλιοστά, πήραν και αυτά φωτιά και το αείζωον, ανένδοτο και συνεπές, έκανε τη δουλειά του. Θ α γ λ υ τ ώ σ ω;

*(Κοσμικά αθύρματα, με τους δημιουργούς τους,
στα χέρια κάποιου, που εννοεί να εξαντλήσει
τις πιθανότητες, αλλάζοντας κάθε φορά τους
νόμους).*

2018

Επτά ημέρες

Η μικρή Μαρία κάθεται και κλαίει...

Της είχα πει πως κάθε άνθρωπος είναι χωριστός κόσμος , με τις δικές του σχέσεις, τους δικούς του νόμους, τους δικούς του θεούς.

Όταν δύο άνθρωποι συζούν, οι κόσμοι τους συγκατοικούν, σε χωριστά δωμάτια. Όταν οι δύο άνθρωποι χωρίσουν, οι κόσμοι τους τούς ακολουθούν, αφού πρώτα οι θεοί ταχτοποιήσουν τα δωμάτια όπως ήταν πριν.

Πώς κάθε άνθρωπος είναι μια αντίφαση. Συνεπώς, από αυτόν που κάθεται στην καφετέρια μαζί σου και πίνετε καφέ και σου λέει «σ' αγαπώ», μη ζητάς να βρεις αν αυτό είναι αλήθεια ή ψέμα.

Πώς δεν υπάρχει παρελθόν και μέλλον, υπάρχει μόνο η παρούσα στιγμή που πρέπει να την εξαντλούμε γιατί είναι ανεπανάληπτη, πως η ζωή μας είναι μια σειρά τέτοιων ανεπανάληπτων στιγμών, που ό-

ταν ανακαλούνται, μεταγράφονται ως νέες στιγμές με φορτίο, κάθε φορά, διαφορετικής έντασης.

Όλα ετούτα –όπως και άλλα πολλά– της τα είπα για να είναι σχετικά προετοιμασμένη.

Αυτά γενικά. Τώρα μερικές λεπτομέρειες.

Ήταν Απρίλης, δηλαδή άνοιξη. Ο ήλιος έβγαινε μισογελαστός κι ευλογούσε. Τα πρώτα πέταλα άνοιγαν να υποδεχτούν τις μέλισσες τις πεταλούδες και τα άλλα επιχειρήματα της φύσης.

Τότε βγήκε και ο πρώτος νέος άντρας με το γυμνό στήθος και την στενή μέση. Ήταν τριάντα τριών ετών –πάντοτε– με καθαρό μέτωπο, μακριά δάχτυλα κι ένα φαρδύ δαχτυλίδι που είχε πάνω του μια πολύεδρική διαμαντόπετρα με ενσωματωμένο χλωρό τιμιο ξύλο.

Διασταυρώθηκαν με την Μαρία όταν ερχόμενοι εκείνος από την ανατολή και εκείνη από την δύση (μερικοί λένε το αντίθετο) διασχίζοντας στέρφα χωράφια, βρέθηκαν μέτωπο με μέτωπο πάνω σ' έναν έρημο χωματόδρομο. Ο χωματόδρομος ήταν ευθύς, κάθετος στην πορεία τους, και οδηγούσε από τον βορά προς τον νότο (πάλι μερικοί λένε το αντίθετο), με τις άκρες του να χάνονται στον ορίζοντα.

Βάδισαν στο χωματόδρομο μαζί δίπλα δίπλα. Εκείνος της μίλησε για την καταγωγή του προαιωνίως, όταν ακόμη δεν υπήρχαν κρίνα, πώς πέρασε από την μια πλάκα στην άλλη και από τον έναν ήλιο στον άλλο, κορφολογώντας. Εκείνη του είπε για τα μέρη Δαλμανουθά, απ' όπου καταγόταν, για τα μακριά μαύρα μαλλιά της που δεν ξέρει πώς να τα χρησιμοποιήσει και ότι δεν την παίζει κανείς.

Στην πρώτη πόλη που έφθασαν οι άνθρωποι κρέμονταν ακόμη απ' τα κλαδιά, άλλους τους έτρωγε το χιόνι και το χαλάζι, άλλους τους τίναζε ο αέρας ανώριμους, άλλοι ωρίμαζαν και έπεφταν μόνοι τους κάτω. Ο νέος είπε να κλείσει μερικά ποτιστικά στρέμματα για μελλοντική χρήση, αλλά η Μαρία είχε αντίρρηση, έλεγε πως δεν είχε χρόνο για άλλη σοδιά, πως οι εποχές βαυκαλίζονταν με δωροφόρους ουρανούς και φαλακρές Μαρίες, και πως η δική της γόνιμη περίοδος τελείωνε και έπρεπε να βιαστεί.

Στη δεύτερη πόλη οι άνθρωποι, όσοι είχαν ωριμάσει, τρέφονταν από καρπούς της γης, μαζεύονταν σε ομάδες του ίδιου δέντρου, κάθονταν ανακούρκουδα και συζητούσαν για τον καιρό. Η Μαρία πλησίασε έναν από τους ανακούρκουδους αλλά είπε δεν. Τότε ο νέος την πήρε από το χέρι και βούτηξαν στο ποτάμι –που ακόμη δεν ξέπλενε αμαρτήματα– και

βγήκαν στην απέναντι μεριά. Εκεί οι άνθρωποι περπατούσαν όρθιοι σε πολλούς κύκλους ομόκεντρους γύρω από έναν βωμό που έγραφε ΣΤΟΝ ΑΓΝΩΣΤΟ. Στον εσωτερικό κύκλο περπατούσαν οι γέροντες. Στους άλλους κύκλους περπατούσαν οι νεότεροι κατά τάξιν ηλικίας. Στον εξωτερικό κύκλο ήταν παιδιά που έπαιζαν, τα αγόρια αμάδες ή βόλους και τα κορίτσια θα υπάγω εις τους κήπους... δεν περνώ περνά. Ο νέος νόμισε πως ο βωμός ήταν δικός του. Ανέβηκε λοιπόν επάνω και στάθηκε σε στάση αγάλματος. Η Μαρία βρήκε τον κύκλο της ηλικίας της και προσπάθησε να ανοίξει συζήτηση. Τα κορίτσια ήταν όλα ζευγαρωμένα. Τα αγόρια που περίσσευαν την ρωτούσαν από που είναι. Όταν τους έλεγε, της απαντούσαν εμείς δεν τον γνωρίζουμε και έφευγαν. Έτσι η Μαρία, παρθένος ακόμη, καθόταν πάλι κάτω και έκλαιγε.

Η τρίτη πόλη που συνάντησαν ήταν η πόλη των πτωχών. Εδώ η πρόβλεψη ήταν σωστή. Το πρωί οι άνθρωποι ξυπνούσαν αμνήμονες, όλη τη μέρα λειτούργούσαν και το βράδυ έπεφταν σ' έναν ύπνο δίκαιο, χωρίς όνειρα βασιλείας. Ο καθένας ήξερε το όνομα του άλλου, το παρελθόν του και το μέλλον του, μοιράζονταν τον ίδιο ήλιο την ίδια σκιά την ίδια σκέψη. Η Μαρία μάζεψε μερικούς τους έκανε βεντάλια και

μ' αυτήν δρόσιζε τα ώριμα στήθια της. Ο νέος βρήκε επιτέλους λίγα κρίνα και τα έβαλε στα μαλλιά του.

Η τέταρτη ήταν μια αδήμονη πόλη. Οι άνθρωποι, όλοι πλούσιοι, έχοντας εξαντλήσει το προσδόκιμο αγωνιούσαν για το ευδόκιμο. Κυκλοφορούσαν στους δρόμους ρωτώντας ο ένας τον άλλον, σχημάτιζαν παρέες ομίλους επιτροπές συλλόγους, οτιδήποτε στο οποίο να ανήκουν, κατοικούσαν σε απανωτές φωλιές, τριδύμες τετράδύμες και παραπάνω, μιλούσαν συναλλάσσονταν τρώγονταν. Ο νέος φόρεσε ένα μπουφάν για να καλύπτει τα τραύματά του και η Μαρία ξόδευε τον έρωτά της ασυλλόγιστα εδώ κι εκεί μήπως, αλλά δεν βρήκε να χρησιμοποιήσει τα μακριά μαύρα μαλλιά της. Όταν οι απανωτές φωλιές πλησίαζαν πια να ακουμπήσουν το δάχτυλό τους στο απλωμένο δάχτυλο του παντοκράτορα ρισκάροντας απεγνωσμένα την έκρηξη, υπό τις ιαχές του πλήθους των ατάκτων και τους οδυρμούς του βρόμικου σοφού καλλιτέχνη, ο νέος πήρε από το χέρι την Μαρία και έφυγαν από την πόλη γρήγορα.

Στην πέμπτη πόλη έφτασαν μετά από μεγάλη πορεία. Είχε χτιστεί μετά την έκρηξη, όπως και μετά την πλημμύρα. Εκεί τους είπαν ότι αν θέλουν να γίνουν δημότες αυτής της πόλης πρέπει να πάνε στο Δημαρχείο να βγάλουν ταυτότητα. Το Δημαρχείο ήταν μία τεράστια μακρόστενη αίθουσα με ένα μα-

κρόστενο επίσης τραπέζι στη μέση. Η αίθουσα ήταν γεμάτοι ανθρώπους που περπατούσαν από τον ένα μικρό τοίχο στον απέναντι και πάλι πίσω, άνθρωποι κάθε ηλικίας, άνδρες και γυναίκες. Άλλοι περπατούσαν γρήγορα σαν να βιάζονταν, άλλοι αργά, κοντοστέκονταν, σκέφτονταν λίγο και μετά συνέχιζαν. Στο τραπέζι ήταν, απλωμένα σε σειρές, τετράγωνα λευκά χαρτονάκια σε μέγεθος ταυτότητας. Έπαιρνες ένα, και με στυλό διαρκείας που υπήρχαν στο τραπέζι σημειώνες πάνω πάνω το όνομά σου και κάτω από αυτό έπρεπε να γράψεις κάτι που θα σε χαρακτήριζε. Οτιδήποτε. Μια λέξη, μια φράση, πολλές φράσεις, ακόμη και ένα κείμενο που θα γέμιζε και την πίσω μεριά του χαρτονιού. Όταν τελείωνες, πήγαινες στην πόρτα, το έδινες, εκείνοι το έβαζαν στο τραπέζι, αφού πρώτα σου έβγαζαν και σου έδιναν ένα φωτοαντίγραφο που θα αποτελούσε πια την ταυτότητά σου. Πολλοί τελείωναν γρήγορα και έφευγαν. Άλλοι, σκέφτονταν πολύ. Ήταν αυτοί που περπατούσαν πάνω κάτω. Είχαν γράψει κάτι αλλά δεν ήταν βέβαιοι. Άφηναν το χαρτονάκι στο τραπέζι, στη θέση από την οποία το είχαν πάρει, και άρχιζαν το περπάτημα. Κάθε τόσο γύριζαν, διέγραφαν μια λέξη, ή πρόσθεταν μια λέξη, ή διέγραφαν ολόκληρη τη φράση και έγραφαν μια καινούργια, ή δεν έγραφαν τίποτα και πάλι άρχιζαν να περπατούν. Μερικοί είχαν αρχίσει

να ασπρίζουν, άλλοι, κατάκοποι κάθονταν στο πάτωμα –καρέκλες δεν υπήρχαν.

Από μια γρήγορη ματιά που ρίξανε με την Μαρία είδαν φράσεις, διαγραμμένες ή όχι, που δεν είχαν νόημα. Παραδείγματος χάριν : «γιατί το κάτι και όχι το τίποτα», «ο κρητικός είπε ψέματα», «θάνατος, παις έστι παίζων...», «έχω δύο χρυσά δόντια. Είναι ισοδύναμα με ένα νόμισμα;», «Μπορώ να κάνω δεύτερο φίλο; Οι ώμοι μου γύρω από τον αυχένα μου σηκώνουν δεύτερο θύμα;», «Όταν δεν έχω δύο χιτώνες αλλά έναν;», «Ποιο είναι το αντίθετο του “Ένας υπάρχει; Το “Ένας δεν υπάρχει;” το “Κανένας υπάρχει;” το “Κανένας δεν υπάρχει;” με δύο αρνήσεις;» όπου και οι τρεις απαντήσεις ήταν διαγραμμένες, και άλλα τέτοια παρόμοια. Τότε αποφάσισαν με την Μαρία ότι δεν μπορούσαν να γίνουν δημότες αυτής της πόλης. Βγήκαν λοιπόν από την πόρτα με ψηλά τα χέρια. Έξω, είδαν πολλούς δημότες που είχαν συμπληρώσει γρήγορα τις ταυτότητές τους και τις είχαν ήδη στην τσέπη, να παίζουν τάβλι.

Στην έκτη πόλη η Μαρία τον βρήκε. Ήταν σοβαρός, πρόσφυγας, φορούσε στολή εκστρατείας δια παν ενδεχόμενον. Του έβαψε τα μάτια έντονα γαλάζια, που της άρεσαν, και καθόταν και τον κοίταζε με τις ώρες παρακολουθώντας πώς το γαλάζιο των ματιών του μεταβαλλόταν, ανάλογα με την ώρα της

μέρας, από γαλανό του ουρανού σε μπλε της βαθιάς θάλασσας. Όμως, κάθε τόσο, που άλλαζαν δωμάτια, του άλλαζε το χρώμα των ματιών του ώστε να ταιριάζει με το χρώμα του τοίχου. Στο λαιμό του κρέμασε μια μικρή συνονόματη εικόνα της να τον φυλάει. Και μετά τον ενσωματώθηκε.

Έπειτα από αυτό, που διαδόθηκε, ο νέος είδε ξαφνικά, με τα μάτια του που είχαν το μπλε χρώμα της βαθιάς θάλασσας, ένα πλήθος ανθρώπων που χόρευε γύρω από την καλλονή της Μαρία, διεκδικώντας την. Τότε έτρεξε, τράβηξε την Μαρία από τον αλαλάζοντα κύκλο των ανεκσπερμάτωτων χορευτών, την καθάρισε από τα χρώματα των ζωγράφων, την απάλλαξε από τα εκμαγεία των γλυπτών, και έτσι ολόγυμνη την έφερε στην άκρη της πόλης, στον τόπο των υγείων ανθρώπων. Ήταν η εξαγορασμένη μέρα.

Έπειτα ήρθε η ώρα του μαρτυρίου. Η Μαρία δεν μιλούσε πια. Μόνο, καθώς ήταν ξαπλωμένη, έγγραφε με το βλέμμα, γύρω από τον παντοκράτορα στον τρούλο που τους στέγαζε, ατέλειωτα ύμνους, ότι εκείνος θα έφευγε, ότι δεν θα τον ξανάβλεπε, και ότι θα ζούσε μόνη, μια άγγιχτη παντρεμένη, με τον ένα να την λιβανίζει και τον άλλο να την λιθοβολεί για να την σώσει.

Η έβδομη πόλη ήταν της ανάπαυσης. Εκείνος είχε

αποκατασταθεί, στην εορτή του τον φιλούσαν απα-
νωτά, του τραγουδούσαν ύμνους και του έπαιζαν
προκλαστική μουσική. Η μικρή Μαρία, που την έ-
παιζαν πια πολλές φιλενάδες, είχε επίσης αποκα-
τασταθεί. Είχε γίνει μια μεγάλη πέτρα που την σμί-
λευαν βρεφοκρατούσα, ή νεκροκρατούσα εκείνον,
την φωτογράφιζαν και την εξέθεταν σε αίθουσες εκ-
κλησιαστικές ή άλλες, in memoriam.

Για τον νέο, το μόνο που ξέρω είναι ότι έσκισε
νευρικά τις σελίδες και τις πέταξε στο καλάθι. Έκ-
τοτε περπατά μόνος στον χωματόδρομο, με κουστού-
μι κάθε φορά εποχής (ημίμηλο, τραγιάσκα, μαύρα
πουκάμισα, μισοσκισμένα τζιν, βερμούδες κ.λπ.),
περιμένοντας να διασταυρωθεί με άλλες Μαρίες.

*(Από το τέταρτο βιβλίο Μαδριγαλιών του Κλαούντιο
Μοντεβέρντι.)*

Η εκδρομή

Χρόνια σχεδίαζαν μια εκδρομή. Δεν έχει σημασία το πού. Η φύση είναι παντού και πάντα το Καθαρήριο.

Γεμίσανε λοιπόν τα καλάθια τους με όλα τα σχετικά, το Αναγνωστικό, τα δύο άλλα όμοια χοντρά βιβλία, το πάζλ με την εικόνα του λόφου, τα επιθέματα και τον επίδεσμο, τις κονσέρβες, το παγούρι, τα πλαστικά μαχαιροπήρουνα της μίας χρήσης, το σχοινί κ.ά.

Σαν φτάσανε σε ένα ξέφωτο με χλόη όπου το φως του ήλιου έπεφτε λοξά, κάθισαν και άρχισαν να αδειάζουν τα καλάθια.

«Αισθάνεσαι τη μυρωδιά των φύλλων;»

«Ναι, και του καθαρού αέρα και την ερωτική συνομιλίας τους».

«Γι' αυτό σου είπα να μην πάμε στη Λίμνη με το φυλακισμένο νερό».

«Κι όμως σ' αυτό τα φυλακισμένο νερό κάναμε τα ταξίδια με τη βάρκα μας. Που τώρα, έτσι αφημενη θα καταστραφεί».

«Ξεχνάς ότι την τελευταία φορά έμπαζε νερά και κινδυνέψαμε να πνιγούμε».

«Σιγά μην πνιγόμαστε! Μ' αυτήν γλυτώσαμε στον κατακλυσμό».

Και όπως ήταν καθισμένοι σταυροπόδι στη χλόη, ανοίξανε τα όμοια βιβλία τους στην τσακισμένη ίδια σελίδα κι άρχισαν να διαβάζουν.

Ο οδοιπόρος εμφανίστηκε ξαφνικά, σαν να 'πεσε απ' τον ουρανό. Με τις μπότες του, το μπαστούνι του και τα σακίδιο στην πλάτη.

«Καλημέρα», είπε.

«Πράγματι, είναι μέρα ανοιξιάτικη για περπάτημα» είπε εκείνος.

«Α, εγώ και ο σκύλος μου οδοιπορούμε όποια κι αν είναι η μέρα».

«Έχετε σκύλο;» ρώτησε εκείνη.

«Όχι δεν έχω. Αλλά τι σημασία έχει;»

«Έρχεσθε από μακριά;» ρώτησε εκείνος.

Ο οδοιπόρος σκέφτηκε λίγο και παίρνοντας μια βαθιά ανάσα με το κεφάλι του σηκωμένο ψηλά, «Από πολύ μακριά. Από τότε που έπαψα να είμαι ασθενής».

«Ε, τότε δεν κάθεστε να ξεκουραστείτε λίγο;» είπε εκείνη.

«Να καθίσω; Ναι. Αλλά, ξέρετε, η ελευθερία να κάνει κάποιος ό,τι θέλει είναι λίγο επικίνδυνη. Όχι βέβαια για τους άλλους αλλά για τον ίδιο. Έπειτα δεν θέλω να σας διακόψω. Βλέπω να είστε κι οι δυο βυθισμένοι στο διάβασμα».

«Δεν μας διακόπτετε. Άλλωστε το βιβλίο το ξέρουμε επ' έξω, ο καθένας μας έχει το δικό του αντίτυπο και τώρα ήμασταν έτοιμοι να τσακίσουμε την ίδια σελίδα».

«Ερχεσθε και εσείς από μακριά;» ρώτησε ο οδοιπόρος καθώς καθόταν.

«Ναι» είπαν και οι δυο με μια φωνή. «Από τριάντα χρόνια» συμπλήρωσε εκείνη.

«Α, τόσο πολύ» είπε ο οδοιπόρος. «Με παιδιά;»

«Ναι, με κανένα» είπε εκείνη.

«Είχα κι εγώ πολλά παιδιά» είπε ο οδοιπόρος. «Οι περισσότεροι σκορπίσαμε στις πόλεις. Κάθε χρόνο συγκεντρωνόμαστε και κάνουμε απολογισμό. Μνημονεύουμε τους νεκρούς, νοσηλεύουμε τους τραυματίες εξοπλίζουμε τους ανάπηρους. Κι έπειτα πάλι απ' την αρχή».

«Εμείς δεν έχουμε νεκρούς» είπε εκείνος. «Είμαστε, μέρα νύχτα, ολοζώντανοι».

«Τριάντα χρόνια» συμπλήρωσε εκείνη αναστεναζοντας.

«Που λέτε» είπε ο οδοιπόρος «ποτέ δεν κατάλαβα γιατί αυτό το βιβλίο που κρατάτε έχει σελίδες κενές. Και κάθε φορά που το ανοίγεις, όχι τις ίδιες».

Εκείνος και εκείνη κοιτάχτηκαν για λίγο, απορημένοι.

«Αντιθέτως» είπε εκείνος «στα δικά μας αντίτυπα υπάρχουν σελίδες που επαναλαμβάνονται. Όπως η σελίδα 13 που μιλάει για την βροχή. Και επαναλαμβάνεται με άλλο αριθμό σε κάθε κεφάλαιο».

«Μια στιγμή» είπε ο οδοιπόρος. Άνοιξε το σακίδιό του έβγαλε το δικό του βιβλίο, άνοιξε στη σελίδα 13 και τους την έδειξε. «Ορίστε, στο δικό μου αντίτυπο η σελίδα 13 είναι κενή και ούτε υπάρχει στα άλλα κεφάλαια κάτι για την βροχή».

«Λέτε να είναι κακέκτυπα;» είπε εκείνος.

«Όχι, δεν είναι κακέκτυπα. Εγώ έκανα έλεγχο παντού. Σε βιβλιοπωλεία, ξενοδοχεία, σπίτια, ακόμη και σε κομοδίνα δωματίων του ίδιου σπιτιού. Το βιβλίο αλλάζει σύμφωνα με τον κάτοχο ακόμη και με την διάθεσή του. Δύο αδέρφια δίδυμα, ή, δύο ε-ραστές έχουν βιβλία όμοια. Αλλά δεν ξέρω γιατί» είπε ο οδοιπόρος μ' ένα συγκρατημένο μειδίαμα.

Ξαφνικά ακούστηκε ένας θόρυβος από τους γύρω θάμνους. Γύρισαν. Ήταν ένα μικρό ελάφι. Στάθη-κε και τους κοίταζε για λίγο, υπεροπτικά, έπειτα τους εγύρισε τα οπίσθιά του και μπήκε πάλι στους θάμνους.

Είπαν και άλλα διάφορα ακίνδυνα.

«Και τώρα να σας αφήσω να απολαύσετε τη φύ-ση» είπε ο οδοιπόρος και σηκώθηκε. Άλλωστε έχω να κάνω τα χιλιόμετρά μου».

«Πάτε μακριά;» ρώτησε εκείνη.

«Μέχρι να γίνω πάλι ασθενής. Μόνο θα ήθελα να σας παρακαλέσω να μου δώσετε λίγο νερό. Πού να βρεις σπιτικό νερό στις μέρες μας».

«Νερό;» είπε εκείνος σηκώνοντας τα φρύδια. «Τι να το κάνετε. Εμείς όταν διψάμε πίνουμε λίγο αίμα ο ένας από τον άλλον» και γέλασε. «Το παγουράκι που βλέπεται έχει λίγο νερό βρύσης για να νίπτουμε μετά τα χέρια μας».

«Έλα καημένε» είπε εκείνη. «Δώσε λίγο νερό στον άνθρωπο. Μέσα σε τόσα δέντρα και τόσο πράσινο εμείς δεν πρόκειται να διψάσουμε. Αυτός σε λίγο βγαίνει από το δάσος και είναι μόνος».

«Το κρίμα στο λαιμό σου» απάντησε εκείνος υπακούοντας. «Αλίμονο αν δεν μας μείνει νερό να νίψουμε τα χέρια μας».

«Ευχαριστώ πολύ» είπε ο οδοιπόρος. «Κι αν πάλι με χρειαστείτε, καλέστε με» γύρισε και τους φώναξε καθώς χανόταν στις φυλλωσιές.

«Σκέφτομαι πώς θα καταλήξω αν δεν φροντίσω να πεθάνω γρήγορα».

«Αλίμονο αν αργήσουμε να πεθάνουμε».

Πλησίαζε μεσημέρι όταν εκείνη πέταξε θυμωμένη το βιβλίο της μακριά –όποια σελίδα γύριζε ήτανε λευκή–, έβγαλε από το καλάθι της ένα φρούτο και άρχισε να τα τρώει.

«Έχεις φέρει και μήλο;» ρώτησε εκείνος.

«Δεν είναι μήλο αλλά ένας άλλος καρπός».

«Έχεις ξαναφάει απ' αυτόν;» ρώτησε εκείνος.
«Ναι, μία φορά. Είναι πολύ γλυκός». Και καθώς είχε φάει σχεδόν τον μισό τού προσέφερε τον υπόλοιπο.

«Δεν θέλω» είπε εκείνος.

«Δεν μπορείς, πρέπει να δοκιμάσεις».

«Μα δεν θέλω σου είπα».

«Δεν θα μ' αφήσεις μόνη μου» είπε εκείνη και σηκώθηκε πήγε δίπλα του, γονάτισε, και πλησίασε τον καρπό στο στόμα του. Εκείνος γύρισε το κεφάλι του στο πλάι εκείνη τέντωσε το χέρι της προς το στόμα του εκείνος γύρισε το κεφάλι του στην άλλη μεριά εκείνη τότε κάθισε ιππαστί στα σταυρωμένα πόδια του έβαλε την αριστερή παλάμη της πίσω απ' το κεφάλι του το ακινητοποίησε κι άρχισε να τρίβει τον καρπό στα σφιγμένα χείλη του, και ενώ εκείνος μη μπορώντας να την απωθήσει έβαλε τις παλάμες του γύρω απ' τον λαιμό της σφίγγοντας να την πνίξει, –κι ο οδοιπόρος πίσω απ' τον χοντρό κορμό ενός δέντρου χαμογελαστός κρυφοκοίταζε–, από την ανοιχτή τζαμόπορτα του κήπου ακούστηκε η φωνή της αλβανίδας που κάθε τόσο ερχόταν και καθάριζε το σπίτι:

«Άντε, μαζέψτε τα, θέλω πριν φύγω να κουρέψω το γκαζόν και να ποτίσω τη λεμονιά. Και ξεκρεμάστε το σκοινί απ' το κλαδί της».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Αγαπημένε μου αδελφέ hypocrite lecteur, οι ελάχιστες ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ που δίνονται σε κάποια από τα βιβλία μου, εξήντα χρόνια τώρα από το πρώτο μου βιβλίο μέχρι το παρόν (που φαίνεται να είναι και το τελευταίο) δεν απευθύνονται σ' εσένα αλλά σ' εμένα, σημάδια-στάσεις της ιχνηλασίας μου στα κείμενα, αναζητώντας έστω νύξεις όχι του «αν υπάρχω» (παίξαμε χρόνια με το ergo sum στη γλώσσα συνεννόησης και χάσαμε), αλλά «γιατί υπάρχω». Απάντηση που όργανο κατάλληλο μπορεί να δώσει, όχι με έρευνα και ερμηνεία στη γλώσσα συνεννόησης¹, αλλά με αποκάλυψη στη γλώσσα επικοινωνίας η λογοτεχνική γραφή.

Σελ. 61	«γκαμήλες»	Μαθ. 19.24
''	«Ιωσήφ»	Μαθ. 27.57
Σελ. 63	«κουρέα»	Μπ. Ράσελ
Σελ. 67	«Αρχιεπίσκοπος»	Άνσελμος του Καντέρμπουρη
Σελ. 67	«Μήλιος»	Θουκ. Ε 85-116
Σελ. 68	«σιττίμ»	Έξοδ. 2 5. 10-22
''	«αριβίστας»	Σαρτρ

¹ Για τις γλώσσες συνεννόησης και επικοινωνίας δες το βιβλίο μου *Γλώσσα και Γραφή*.

Σελ. 70	«Αλεκτρίωνα»	Φαιδ. 18a
Σελ. 71	«φωνίσει»	Ματθ. 26.34
''	«τί ἐστίν»	Ιωάν. 18.38
Σελ. 73	«ἐν μέσῳ»	Γεν. Γ3
''	«Μέμπιους»	Ταινία στην οποία διατρέχεις την πάνω και κάτω πλευρά χωρίς να συναντάς ακ- μή.
Σελ. 79	«ἀείζων»	Ηράκλ. DK 30
Σελ. 83	«Δαλμανουθά» (Μάγδαλα)	Μάρκ. 8.10 (Ματθ. 15.39)
Σελ. 96	«λεμονιά»	Με τα ευλύγιστα κλαδιά της

Λέγεται ότι η Σχολή του Πυθαγόρα είχε δύο τάξεις. Την τάξη των ακουσματικών και την τάξη των μαθηματικών. Στην πρώτη τάξη φοιτούσαν οι νεοεισερχόμενοι, όπου και έμεναν 5 χρόνια σε απόλυτη σιωπή, δηλαδή τους απογορευόταν να μιλούν ακόμη και μεταξύ τους. Μόνο άκουγαν τον Πυθαγόρα (γι' αυτό και *ακουσματικοί*) καθισμένο σε скаμνί πίσω από ένα σεντόνι, να τους διδάσκει στοιχειώδεις αρχές της φιλοσοφίας. Μετά τα 5 χρόνια περνούσαν στην τάξη των μαθηματικών, όπου ο Πυθαγόρας καθόταν ανάμεσά τους και τους δίδασκε πια μαθήματα καθαρής φιλοσοφίας (γι' αυτό και *μαθηματικοί*), μπορούσαν να μιλούν και μεταξύ τους και με τον Πυθαγόρα, να κάνουν ερωτήσεις, να σχολιάζουν, ακόμη και να εκφράζουν δικές τους απόψεις. Αυτοί ονομάστηκαν αργότερα *Πυθαγόρειοι* και ίδρυσαν δικές τους Σχολές. Σημειώνεται ότι για τα μαθηματικά όπως τα εννοούμε σήμερα (αριθμητική, άλγεβρα, γεωμετρία κ.λπ.) δεν υπήρχαν τότε ειδικές σχολές. Αποτελούσαν μέρος της φιλοσοφίας.

